

2

fejér megyei

könyvtáros

XIII. ÉVFOLYAM, MÁJUS

1973

2

fejér megyei könyvtáros

XIII. évfolyam

1973

május

Fejér megye könyvtárosainak tájékoztatója

tartalom

KÉGLI FERENC	A helyismereti munka. – Műhelygondok –	3
SÁFÁR SÁNDORNÉ	A helyismereti gyűjtemény alapjainak lerakása egy községi könyvtárban	11
VENESZ BÉLA	A József Attila Városi Könyvtár zenei részlegének tapasztalatairól	14
MOLNÁR ISTVÁNNÉ	Igények és lehetőségek találkozása egy tanácsi könyvtár és egy ipari üzem kapcsolatában	19
	Gyermekillusztrációk Petőfi verseihez Két kép és néhány tanulság egy kiállításról (-nyl-)	22
NEMÉNYI LÁSZLÓ	Bognár Sándor legújabb hajója	
	Ezt láttuk	
	Járási munkaértekezlet Csákváron	27
	Gyümölcsöző kapcsolatok	28
	A polc-sort úgy hívják: Meseország (nl)	29
	Kövek, színek, emberek	
MURÁNYI LAJOS	Adalékok a székesfehérvári könyvkereskedelem és nyomdászat történetéhez	30
	Könyvespolc	
	1973. február – április (-ó-)	38
	Az Ünnepi Könyvhét rendezvényei Fejér megyében	42
	Hírek	43

Fejér megyei
Könyvtáros

Fejér megye
könyvtárosainak
tájékoztatója
(Körlevélként)

SZERKESZTI

a Szerkesztő Bizottság

Tagjai:

Dr. Csongor Endréné
Murányi Lajos
Neményi László
Sudár Ivánné
Tóth György István

KIADJA

a Vörösmarty Mihály
Megyei Könyvtár
Székesfehérvár
Bartók Béla tér 1.
Telefon: 12-684
Felelős kiadó:
Dr. Csongor Endréné

KÉSZÜLT

a Papiripari Vállalat
Dunaújvárosi Gyára
házi nyomdájában
400 példányban

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI

HORVÁTH RÓZSA, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár munkatársa; KÉGLI FERENC, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár munkatársa; MOLNÁR ISTVÁNNÉ, a Vellinszky László Városi Könyvtár vezetője; MURÁNYI LAJOS, a Fejér megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztály Pedagógus Továbbképzési Kabinet munkatársa; NEMÉNYI LÁSZLÓ, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár munkatársa; SÁFÁR SÁNDORNÉ községi könyvtáros, Fehérvárcsurgó; TÓTH GYÖRGY ISTVÁN, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; VENESZ BÉLA, a József Attila Városi Könyvtár igazgatója

A HELYISMERETI MUNKA

– Műhelygondok –

"Kivánatos, hogy a tudományos tájbibliográfiai munkálatok lehetőleg egy időben induljanak meg, a felvételek és a szerkesztési munkák azonos szempontok és módszerek szerint készüljenek. „Alkalmi hozzászólásokkal nem remélhető megnyugtató szabályzat kialakítása." (MÓDIS László, 1956.)

"A megyei könyvtárak helyismereti feldolgozó-feltáró bibliográfiai munkája közt nemcsak mennyiségi-ek, terjedelmiek a különbségek, hanem eltérőek a bibliográfiák szerkesztési módszerei is. Kivánatos lenne, ha legalább az alapvető bibliográfiák szerkezeti felépítése, mutatózási és címlírásai gyakorlata egységessé válnék. „Ma a helyismereti bibliográfia műhelyproblémáival jószerivel csak a bibliográfiák megjelenését követő és a Könyvtárosban publikált recenziók foglalkoznak." (FÜGEDI Péterné, 1972.)

A két idézet azonos feladatok elvégzését sürgeti, pedig megjelenésük között 17 év telt el! A helyismereti munka irodalmának szegénységét bizonyítja az is, hogy a HÉTHY Zoltán által összeállított Helyismereti tevékenység a könyvtárakban című bibliográfia, amely a kérdés általános elméleti-módszertani irodalmáról – az önálló kiadványok, a kéziratok, a folyóirat- és napilapcikkek figyelembe vételével 1953 és 1970 között – csak 64 tételt tud felsorolni. Ilyen előzmények után csak fokozott érdeklődéssel és bizakodással várjuk az 1972 októberében, Miskolcon rendezett országos helyismereti tanácskozás ajánlása 5. pontjának megvalósulását, amely kimondja, hogy a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szervezze meg a helyismereti bibliográfiai kézikönyv előkészítését célzó szakmai vitát a szaksajtóban.

A helyismereti gyűjtemény gyarapításáról, kezeléséről, tárolásáról és az állomány feltárásáról, az összegyűjtött tapasztalatok és a bevált módszerek alapján hasznos tájékoztatást nyújt TAKÁCS Miklós: Utmutató a helyismereti gyűjtemények kezeléséhez és a helyismereti bibliográfiai munkához című KMK kiadvány.

Az útmutató szerint is a helyismereti gyűjtemény gyarapítását a teljességre való törekvés jellemzi. A gyűjtőkör kiterjed: 1. helyi vonatkozású dokumentumok (szépirodalom is), 2. helyi szerzők művei (egyedi elbírálás alapján), 3. helyi nyomdatermékek gyűjtésére. A gyűjteményben különböző dokumentumtipusok szerepelnek: könyvek,

periodikák, térképek, kisnyomtatványok, képek, kéziratok, mikrofilmek, cikkek és közlemények kivágatai stb.

Ilyen mértékű helyismereti munka csak nagyobb könyvtárakban folyhat. Azonban a legkisebb könyvtárakban is jelentkezik igény a település múltjának s jelenének alaposabb megismerésére. Ezért szükséges és indokolt bizonyos mértékig a helyismereti irodalom gyűjtése a kisebb településeken is. A megyei könyvtárak pedig módszertani segítségükkel és reprográfiai lehetőségeikkel támogassák a hálózat helyismereti munkáját.

A bevezető idézetek és a megjelenésük között eltelt évek száma érzékletesen mutatja, hogy mekkora lemaradást kellene a közeljövőben pótolni. Ki kellene dolgozni részletesen a helyismereti gyűjtemények gyűjtőköri szempontjait és a feltárás módszereit, valamint a már említett ajánlás alapján létre kellene hozni a központi koordinációs feladatokat is ellátó helyismereti információs szolgáltató szervezetet.

Az együttműködés a szervezet és a könyvtárak között csak akkor lehet eredményes, ha a résztvevők a helyismereti munka alapvető tartalmi és formai kérdéseiben egyetértenek, azonos értelmezéssel és pontossággal alkalmazzák azokat munkájuk során.

Az eddigi meghatározások tág lehetőséget adnak a fogalmak többféle értelmezésére és az egymástól eltérő gyakorlat kialakítására. A továbbiakban csak felvillantjuk a helyi nyomdatermékek gyűjtésének és a "helyi szerző" fogalmának egy-egy problémáját, majd részletesebben tárgyaljuk a periodikákban lévő helyismereti vonatkozású anyag feltárásának tartalmi és formai kérdéseit.

Indokolt és gazdaságos-e helyismereti anyagként gyűjteni, tárolni és feldolgozni a helyi nyomdák olyan termékeit, amelyeknek sem nyomdászattörténeti értéke, sem helyismereti vonatkozása nincs? Az elmúlt évtizedben megszaporodott – különböző intézmények és vállalatok keretei között – a helyi sokszorosító tevékenység. Az ilyen módon sokszorosított kiadványok felkutatása és beszerzése viszont meghaladja a könyvtár hatáskörét és lehetőségeit.

Nincs részletesen megfogalmazva, hogy mit kell érteni a "helyi szerző" kifejezésen. A könyvtárak nemcsak az írott dokumentumokat létrehozó személyek vonatkozó irodalmát gyűjtik, hanem olyanokét is, akik tevékenységüket más formában fejtik ki (pl. képzőművészek, politikusok, építészek stb.).

A helyi szerző megállapításának sokszinűségéről érdekes (és értékes!) tanulságokat lehetne levonni abban az esetben, ha rendelkezésünkre állna minden megyei könyvtár névjegyzéke azokról, akiket helyi szerzőnek tekintenek. Irodalmi és kulturális életünk jórészt Budapestre összpontosult és nagyon kevés olyan helyi szerzőt találhatunk, akinek születése, munkássága és halála egy megye területére korlátozódott. A helyi szerző fogalmát több fokozatra lehet felbontani. Ezen azt értem, hogy élesen elkülönül az országos hírnévre szert tett, valamint jelentőségükben a megye vagy a város határait át nem lépő, országosan kevésbé számottevő helyi szerzők csoportja.

A legtöbb megválaszolatlan kérdés azonban a periodikák repertorizálása közben adódik, mivel ez a helyismereti munka legkevésbé ki-

munkáit, de számszerűen a legnagyobb anyaggal jelentkező területe. Minden periodikának minden megyei könyvtárban való átnézése gazdaságtalan, és beszerzésükre sincs mindig lehetőség. Ezeket az országos problémákat kívánta megoldani a szegedi, a veszprémi és a szombathelyi munkaközösség, amely vállalta a különböző szempontok alapján válogatott periodikák helyismereti vonatkozású cikkeinek feldolgozását. A munka tartalmi vonatkozásainak kidolgozatlansága és a könyvtáranként változó formai megoldások teszik a munkaközösségi vállalkozásokat problematikussá; munkájukat egyenetlenné, egyes esetekben hiányossá és következetlenné. Bebizonyosodott az, hogy ezt a munkát nem lehet személyhez vagy önkéntes munkaközösséghez kötni. Ezért kell messzemenően egyetérteni a már ismertetett miskolci ajánlással, amelynek megvalósulása megoldaná a periodikák helyismereti figyelőszolgálatának elvégzését is.

A folyóiratokban megjelenő helyismereti vonatkozású cikkek nagy része csak egyszer jelent meg, máshol kinyomtatva nem található. A napilapokban, főleg a megyei lapokban olyan eseményekről, dolgokról történik tudósítás, melyeket később csak a cikkek alapján lehet rekonstruálni. MÓDIS Lászlónak a helyi lapok repertorizálásának az abszolút teljesség igényével fellépő tervezetéről bebizonyosodott, hogy a gyakorlatban teljesíthetetlen és szükségtelen, a helyismereti munkát végző könyvtárosnak mégis meg kell találnia a helyes válogatási elveket, amelyeket kénytelen önmaga kialakítani. A válogatás szempontjairól már megállapították: országosan kialakulatlanok, és a gyűjtés körét egzakt módon nem lehet meghatározni.

Amikor bizonyos folyóiratcikkeknek csak része, részei vagy hivatkozásai helyismereti vonatkozásúak, akkor annak eldöntésében, hogy milyen és mekkora anyagról készítsen címfelvételt a könyvtáros, csak érzékeire, emlékezetére vagy rutinjára támaszkodhat.

Például bármilyen témájú statisztikai cikkről, ahol országos és megyénkenti összefoglaló vagy összehasonlító táblázat van a tárgyalt téma statisztikájáról — és köztük saját megyénk is szerepel — címfelvétel készül, a táblázatra pedig az annotációban utalunk. Más esetekben az is segít a döntésben, hogy a helyismereti vonatkozású utalást máshol feldolgozták-e részletesebben, és az hozzáférhető-e.

Másfajta példa az, amikor egy esemény országos, sőt nemzetközi visszhangot vált ki, és hosszú ideig az újságcikkek témája. Ilyen volt Székesfehérvár milléniuma is. Ebben az esetben a napi és hetilapokban közölt azonos híreket és általában az MTI jelentéseit nem vettük figyelembe, hiszen az eseményeket a megyei lap részletesebben ismertette, viszont minden olyan folyóirat- és napilapcikkről készült címfelvétel, amely a fenti válogatási alapokat meghaladta.

Eldöntetlen az is, hogy mi legyen a sorsa azoknak a tanulmányoknak, amelyeket a megye területén lévő, országos jellegű tudományos kutató intézetek munkatársai publikálnak az intézetekben végzett kutatásaikról, kísérleteikről. Ilyen példa a Növénytermelés, 18. tom. 2. no. (! a folyóirat ezt a formát használja) 43 — 47. lapján megjelent RAJKI Erna: Az izolálás hatása az izolátorok alatt fejlődött búzaszemek

csirázására című tanulmánya. Ez esetben egymásnak ellentmondó álláspontok alakulhatnak ki: 1. a kutatást vagy kísérletet a megye területén lévő tudományos intézetben végezték és így jellemző az intézményre és a megye tudományos életére, tehát helyismeret; 2. a cikk tárgyában nem kötődik a megye területéhez, tehát nem helyismeret.

Mi a teendő a sporteseményeket ismertető tudósításokkal? A szombathelyi munkaközösség rendszeresen megküldi a Népsportban megjelent NB I-es labdarúgó-mérkőzésekről szóló tudósítások címleirásait, ha a megyében lévő egyesületekről is szó van. Egyáltalán nem küld azonban címfelvételt az alacsonyabb osztályok mérkőzéseinek ismertetéséről, sem az egyéb sportágakról, a kosárlabdától a tekesportig. Rögtön felvetődik a kérdés, hogy egy hetenként ismétlődő játék- és mérkőzéssorozat alkalmankénti eredményeinek nyilvántartása a helyismeret feladata-e? (Minden napilap közli sportrovatában, és létezik még a Képes Sport is!) Nem lenne elég az, ha csak olyan cikk nyerne felvételt, amely nem egy-egy játékról, hanem magáról az egyesületről, a csapatról vagy sportolóról szól, elemezve sportbeli jártasságukat, taktikájukat stb.? Különösen azokat a cikkeket kellene figyelni és felvenni, melyek egy-egy bajnoki év eredményeit foglalják össze, részletesen elemzik és értékelik a csapat és a játékosok teljesítményét, a szakvezetés munkáját.

A megjelent cikkbibliográfiák tartalmi mélységét és keresztmetszetét nehéz megállapítani. Maradjunk a sportnál. A Budapest történetének bibliográfiája 4. kötete a főváros sportéletének bibliográfiáját 77 oldalon 2063 tételben sorolja fel. A Komárom megye a sajtóban. 1945–1965. című cikkbibliográfia 46 oldalon át 883 tételben közli a felszabadulás után megjelent, a megye sportéletéről szóló cikkek címleirásait. A Borsod megye fejlődése, 1945–1964, a megyei lapok tükrében című bibliográfia a sporteletről 225 tételt ad: Veszprém megye irodalma, 1945–1969, című mű, amely a megyei bibliográfiák közül a leghosszabb időt fogja át, a megye sportját 106 tétellel illusztrálja, amiből 37 tétel csak a sport horgászatot tárgyalja. Az utóbbi adatokból kitűnik a kiadatlanul is rendkívül erős válogatás.

RÁCZ Aranka 1955-ben a helyismereti munkát tárgyaló alapvető cikke nem tehetette feladatává a helyismereti anyag címleirási részletkérdéseinek taglalását, és sajnos, a későbbiekben nem publikáltak e témában átfogó, de a részletekre is kiterjedő tanulmányt.

Az újságcikkek címleirásának kérdéseivel PÉTER László foglalkozott a Könyvtáros hasábjain: "Sem a címfelvételi szabvány, sem az eddigi gyakorlat nem ad kielégítő útbaigazítást az újságcikkek címleirás bibliográfiai átírására." Tárgyalja: a cím, alcím, rovatcím és főcím problémáját, az impresszum adatainál pedig ésszerű elhagyásokat javasol. Sajnos, egyetlen egy cikk nem képes egységes, országosan elterjedő gyakorlatot kialakítani. Az elhagyásokkal kapcsolatban csak jelezni kívánjuk, hogy a folyóiratok kötetjelzésének kihagyása visszakeresési bonyodalmakhoz vezethet, mert az ilyen esetekben a kötet száma tartja össze a folyóirat számait, illetve füzetait, és nem a megjelenés éve.

A szerző leírása különböző módon történhet. Gyakorlatunk szerint, ha a cikk szerzője nem a nevét közli, akkor a teljes nevet szögletes zárójelben előre vetítjük, és utána írjuk le a szerző álnevét abban a formában, ahogy a periodika megadja:

[GYULAI Pál] g. p.

(A munkaközösségek mindig megfordítva adják ezeket az adatokat, és így állandó korrigálásra kényszerítik a könyvtárost.) De található más szabványos példa is. A Külföldi Magyar Nyelvű Folyóiratok Repertórium 2. évf., 1973. 1. füz. 37. lapján a következő forma szerepel:

[DUBA Gyula]
A népdal él. / ... / [Írta] -duba-

Vajon melyik formai megoldást választja majd munkája során a leendő helyismereti információs szolgáltató szervezet?

Vessük össze az eddig kiadottak közül a már említett bibliográfiák napilap, hetilap, havi vagy nagyobb időközben megjelenő folyóirat cikkeire hivatkozó címleírásokat.

Példa a havi vagy nagyobb időközi megjelenésű folyóiratra:

Budapest = M. Kvszle 1911. p. 227-242.
Komárom megye = Növénytermelés 1956. 255-270. 1.
Veszprém megye = Növ. term. 10. 1961. 207-220. 1.

Példa a hetilapra való hivatkozásra:

Budapest = Élet és Irod. 1959. No 40. p. 10.
Komárom megye = Nők L. 1964. 48. sz. 10-11. 1.
Veszprém megye = Él. és Irod. 7. 1963. 27. sz. 6. 1.

Példa a napilapra való hivatkozásra:

Budapest = Népszava 1922. jul. 2. p. 5-6.
Komárom megye = Népszava 1948. ápr. 20. 6. 1.
Veszprém megye = Népszab. 21. 1963. 126. sz. 4-5. 1.

A példákból világosan kitűnik, hogy országosan mennyire nem egységes a cikkekre való hivatkozás formai megoldása. A bibliográfiai hivatkozásokat a szabvány a folyóiratcikkig szabályozza, tág teret engedve a teljes és a rövidített hivatkozás alkalmazására. A heti és a napilapok cikkeire való hivatkozáskor, csak a szabvány szellemét lehet alkalmazni. Hogy mi a szükséges és elengedhetetlen forma, azt a könyvtáraknak kellene közös megegyezéssel kialakítaniuk, mert csak így oldható meg az együttműködés. Ellenkező esetben a más helyről kapott címleírásoknak a könyvtárak csak átdolgozás után vehetik hasznát.

Ugyancsak az egységesség hiányából adódó munkatöbblettel találkozunk a különböző munkaközösségektől kapott címleírások alkalmazásakor. Hasonlítsuk össze a szegedi és a szombathelyi munkaközösség által megküldött címleírások típusát, hetilapok esetében. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy egyik munkaközösség sem tért el a szabvány adta le-

hetőségektől, csak különböző módon oldották meg a szabvány szellemének alkalmazását.

SZEGED	SZOMBATHELY
A cikkekre való hivatkozást = jel nélkül, új sorban indítja.	A cikkekre való hivatkozást = jellel, folytatólagosan indítja.
Rövidíti a címekeket.	Nem rövidíti a címekeket.
Nem közli a megjelenés dátumát.	Közli a megjelenés dátumát.
Példa: M. Mezőgazd., 1964. 19. évf. 39. sz. 2. p.	Példa: = Képes Ujság, 1972, 13. évf. aug. 12. 33. sz. 3. p.

A mi megyei könyvtárunkban, a régebben kialakult gyakorlat miatt, a következő munkafázisokat kell elvégezni a cédulákon: a szegedi anyagnál az = jelet beírjuk és jelezzük a sorok folyamatosságát; a címekeket az általunk kialakított rövidítésekre javítjuk; a cím és év utáni vesszőket a bibliográfiai hivatkozási szabvány példáját figyelembe véve pontra változtatjuk; az év-évfolyam sorrendet (figyelembe véve a szabványban közölt részletes hivatkozás sorrendjét) évfolyam-év sorrendre cseréljük; dátumot csak a napilapoknál tüntetünk fel, tehát a hetilapra való hivatkozásnál töröljük; a p. jelölést – hagyományainkhoz híven – 1.-re javítjuk. Mivel könyvtárunk a felszabadulás utáni periodikák helyismereti vonatkozású cikkeit fénylyukkártyán tárja fel, a kapott anyag annotálását is részletesebbé kell átdolgoznia, hiszen egy "Fejér megyei vonatkozásokkal" jellegű annotációt nem lehet tárgyszavazni. Mindezek után a cédulákat átgepeltetjük.

Mindegyik megyei könyvtár kialakította már valamilyen formában a saját gyakorlatát, amely részben vagy egészben eltér más megyei könyvtárak gyakorlatától. A könyvtárakat köti a hagyomány, és ha el is határoznák magukat jelenleg formai változtatásokra, még mindig fennáll az a veszély, hogyha majd megindul a központosított, egységes és összehangolt – a helyismereti vonatkozású cikkanyagot feltáró – munka, akkor újra formát kell változtatniuk.

PÉTER László sajtócikkbibliográfiákkal kapcsolatos recenzióinak és észrevételeinek nem támadt sajtóvisszhangja. Érdektelenek lennének? Nem, nem ez a helyzet, hanem valószínűleg az, hogy míg az alapvetően fontos kérdések sem tisztázódtak, addig nehéz bármilyen részproblémához hozzászólni!

Ezért kell rendkívül körültekintően és széleskörűen előkészíteni és megszervezni a szakmai vitát és az információs szervezet munkáját. A tervezett helyismereti kutatás kézikönyve, a kötetek vázlatja alapján

inkább a helytörténeti kutatást és tájékozódást kívánja támogatni, és nem a könyvtári helyismereti gyűjtő és feltáró munka elméleti és módszertani gondjait megoldani. Ennek kapcsán mégis lehetőséget kellene teremteni az alapok részletes kimunkálására, a felmerülő kérdések megvitatására és az együttműködés lehetőségének megteremtésére,

Összefoglalás

A cikkben bizonyítani kívántam, hogy az elmúlt húsz évben nem történt meg a helyismereti munka elméletének és gyakorlatának részletes kidolgozása. Emiatt következett be az, hogy mindegyik könyvtár, amely helyismereti munkát végez, saját maga alakította ki elképzeléseit és rendszerét, így nincs két, közel egyforma gyakorlattal rendelkező könyvtár sem. Ebből fakad a hatásos együttműködés minden nehézsége, mert érthetően egyik könyvtár sem kívánna eltérni a már kialakított és számára megfelelő módszerektől.

Nem tértem ki a helyismereti gyűjtemény minden ágának (pl. külföldön megjelenő anyag, kisnyomtatványok és hangfelvételek gyűjtése, képgyűjtemény stb.) tartalmi és formai részletkérdésére, hanem főként a periodikákban megjelent helyismereti vonatkozású cikkanyag kurrens repertorizálásának tartalmi és formai gondjaira hívtam fel a figyelmet.

Meggyőződésem, hogy eredményes helyismereti tájékoztató munka csak egységes és következetes feldolgozó-feltáró munkára épülhet. Ezért kell rendkívül alaposan és körültekintően kialakítani a központi koordinációs feladatokat is ellátó, helyismereti információs szolgáltató szervezet munkájának előkészítését.

Irodalomjegyzék

BATA I.: A helyismereti bibliográfia gyakorlati kérdései, = Könyv és Könyvtár, 3. [köt.] Bp. 1963. 23-42. 1.

Borsod megye fejlődése, 1945-1964, a megyei lapok tükrében, (Összeáll. Kluger L.-né.) Miskolc, 1966.

Budapest történetének bibliográfiája, Főszerk. Zoltán J. 4. köt. 1686-1950. Társadalom. Szerk. Berza L. Bp. 1965.

DURZSA S.: Ankét a tájbibliográfiák készítéséről, = Magy. Könyvszle. 1956. 87-88. 1.

FOGARASSY M.: A megyei könyvtárak helyismereti bibliográfiai együttműködése, = Könyvtáros. 1970. 72-73. 1.

FOGARASSY M.: A helyismereti kutatás kézikönyvének tervezete, = Könyvtáros. 1972. 727-730. 1.

FÜGEDI P.-né: A helyismereti bibliográfia helyzete és feladatai, = Könyvtáros. 1972. 724-727. 1.

GYURIS Gy.: Helyismereti könyvtárközi együttműködés, = Somogyi Könyvtári Híradó. 1969. 165-170. 1.

GYURIS Gy.: Az álmok beteljesülése? = Somogyi-Könyvtári Híradó. 1970. 199-201. l.

Helyismereti tanácskozás Miskolcon. = Könyvtáros. 1972. 723-724. l.

HÉTHY Z.: Helyismereti tevékenység a könyvtárakban. /Bibliográfia./ Bp. 1970. - Lezárva: 1970. február.

Komárom megye a sajtóban. 1945-1965. (1-2.) [köt.] (Szerk. Tapolcai E.-né.) Tatabánya, 1969, [1971].

LISZTES L.: Hogyan oldható meg az országos folyóiratok retrospektív helyismereti feltárása? = Könyvtáros. 1970. 347-349. l.

MÓDIS L.: A Tiszántúli bibliográfia s általában a tájbibliográfiák kérdései. = A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve. 1954. [1. rész.] Debrecen, 1955. 53-107. l.

MÓDIS L.: A magyarországi tájbibliográfiák ügye. = A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve. 1955. [1. rész.] Debrecen, 1956. 91-123. l.

MSZ 3497-57. 5. pont.

PÉTER L.: Helyismereti munka a szegedi Somogyi Könyvtárban. = A Könyvtáros. 1962. 717-718. l.

PÉTER L.: Borsod megye a felszabadulás után. = Könyvtáros. 1967. 246-248. l.

PÉTER L.: Ujságcikkek cimleírása. = Könyvtáros. 1970. 282-284. l.

PÉTER L.: Repertórium.Veszprém megye negyedszázadáról. = Könyvtáros. 1970. 690-691. l.

PÉTER L.: Komárom megye a sajtóban. = Könyvtáros. 1971. 308-309. l.

RÁCZ A.: A megyei könyvtárak tájismereti anyaga. = Magy. Könyvszle. 1955. [178]-191. l.

SEBESTYÉN G.: A helyismereti gyűjtemény. = A Könyv. 1955. 405-407. l.

TAKÁCS M.: Utműtató a helyismereti gyűjtemények kezeléséhez és a helyismereti bibliográfiai munkához. Bp. 1968.

TIGYI I.: A lapkivágatok gyűjtése és rendezése. = Könyvtáros. 1967. 590-591. l.

Veszprém megye irodalma. 1945-1969. 1-2. [köt.] (Szerk. Onika O.) Veszprém, 1970.

A HELYISMERETI GYŰJTEMÉNY ALAPJAINAK
LERAKÁSA EGY KÖZSÉGI KÖNYVTÁRBAN

Még másfél évtizede sincs, hogy a megyei letétek állományának átleltározásával új fejezet kezdődött a falusi könyvtári ellátás történetében, amikor a községi tanácsok lettek a területükön működő könyvtárak gazdái. A változást az előző évekhez mérten nem éreztük azonnal. Hosszú esztendőknek kellett éltelniük, míg a kezdeti, szegényes és hiányos állományból megfelelő választékot nyújtó gyűjteményt szervezhettünk, míg a könyvek mellé folyóiratokat is rendelhettünk olvasóinknak. Akkor, a "községesítés" utáni első években örültünk, ha azt a könyvet, amit keresett egy-egy látogatónk, kezébe tudtuk adni, s ha az éppen nem volt meg, találtunk helyette más megfelelőt. Az olvasók pusztá kiszolgálásán, a kölcsönzésen kívül abban az időben bizony nem gondolhattunk másra.

Amikor 1967-ben elsőként a megyében a mi községünk avatott klubkönyvtárat, a tágas és barátságosan berendezett helyiségekben az volt az első gondolatom, vajon mi minden újat csinálhatunk majd a megváltozott viszonyok között. Bevallom, izgalomba hoztak a népművelési munka új lehetőségei is, azonban inkább azon töprengtem, hogyan lehetne korszerűbbé tenni a könyvtári tevékenységet, az alapszolgáltatásoknál valamivel többet nyújtani olvasóinknak. Kezdték megérni a feltételek a régebbi könyvtáros tanfolyamokon hallottak megvalósítására: lényegesen megnövekedett és jó összetételű, jelentős kézikönyvtári anyagot tartalmazó állományunk teljes egészében szabadpolcra került, megoldódott a helybenolvasás, szép számú napi-, hetilapot és folyóiratot tehettünk ki tárlóra. A korábbi években csak ritkán tartott könyvtári rendezvények gyakorivá, rendszeressé váltak. Sok, tapasztalatcserére érkező csoportot, köztük neves kül- és belöldi vendégeket fogadtunk, intézményünk az érdeklődés középpontjába került néhány évre. A Fehérvárcsurgón megrendezett népművelési hetek és tanfolyamok is klubkönyvtárunkhoz kötődtek. A község neves szülőtte, Amerigo Tot, a Rómában élő világhírű szobrászművész magyarországi látogatása, kiállítása a Múcsarnokban és Tihanyban élénken foglalkoztatta az egész magyar sajtót. Már ezt megelőzően sűrűsödtek a Fehérvárcsurgóról szóló publikációk a Fejér megyei Hírlapban; magam is irtam a könyvtárról, s küldtem rendszeresen híreket, tudósításokat az eseményekről.

A könyvtár jó elhelyezése nemcsak több olvasót vonzott, hanem megnövelte az intézmény tekintélyét is: általában többet vártak tőle, mint az átadás előtti, szerényebb, "észrevétlen" korszakában. Nőtt a könyvtárat használók köre, és egyidejűleg változtak, differenciálódtak az igények is. A különböző vetélkedőkhöz, dolgozatok írásához, beszámolókhöz szükséges ismeretekért joggal fordultak mind többen a

könyvtárhoz. Azáltal, hogy az olvasók legkülönbözőbb igényeit sikerült kielégítenem – akár nehezen beszerezhető művek könyvtárközi kölcsönzésével –, nemcsak bizalmukat nyertem meg, de további kérésekre is ösztönöztem őket. A kultúraltabb, megváltozott olvasószolgálati munka körülményei között magam is kedvet éreztem, hogy mind többet nyújtsak a könyvtárat felkereső embereknek. Hogyan? Ugy, hogy helyismereti dokumentumok gyűjtésére is vállalkozom, olyan állománytest kialakítására, amelynél a teljességre törekvés elve – legalább is nagyvonalakban – bizvást érvényesíthető egy községi könyvtárban is.

Kezdetben minden segítség nélkül, saját elgondolásaim szerint láttam munkához. A legtöbb községi vonatkozású anyag a Fejér megyei Hirlapban jelent meg, amit rendszeresen figyeltem 1964 óta, és kivágatok formájában gyűjtöttem egy dossziéban. (Az első kivágat könyvtári vonatkozású, a lap 1964. december 16-i számából, Örömök és gondok a könyvtárban a cikk címe.) Később a kivágatokat felragasztottam önálló lapokra, amelyen feltüntettem a periodika címét és a megjelenés idejét, s ezeket egyelőre lefűzve, időrendben tartottam. Nyolc év alatt néhány könyv, továbbá folyóiratokban, heti- és napilapokban megjelent cikkek, tudósítások, riportok, kishirek sokasága gyűlt össze.

A feldolgozott lapkivágatok száma – az Amerigo Tot gyűjteménnyel együtt – jelenleg mintegy 110 db, amely megítélésem szerint csak a Fejér megyei Hirlap tekintetében teljes, mert a könyvtárnak nem járó, de helyismereti vonatkozású anyagot tartalmazó periodikák közül nem sikerült mindent megszerezni. Ugyanakkor érdekességként megemlítem, hogy az eredeti kivágatok mellett másolatok is vannak gyűjteményünkben, olyan dokumentumoké, amelyekhez csak ebben a formában juthattam: pl. a New-Yorkban megjelenő Amerikai Magyar Népszava egyik 1969-ben kiadott számából egy Amerigo Totról szóló, egész oldalas cikk. Ugyancsak másolatként került a könyvtár gyűjteményébe – noha nem feltétlenül odavaló – néhány, a Tanácsköztársaság 50. évfordulójára a Fejér megyei Levéltártól megszerzett, helyi vonatkozású dokumentum, mint pl. a 786/1919. számú Forradalmi Parancs Károlyi Józsefnek, melyet Horváth János irt alá. A gyűjteményben egyébként több dokumentumtípus szerepel: a lapkivágatok mellett néhány könyv és kisnyomtatvány is található. Bővíteni szeretném a jövőben ezek körét: kiterjeszteni a gyűjtést a térképekre, fényképanyagra, sőt a kéziratokra is. Abban a kérdésben, hogy tartalmilag mi kerüljön a helyismereti gyűjteménybe, a rendelkezésemre álló szűk lehetőségek határain belül nem volt nehéz dönteni: egyelőre minden, fehérváracsurgói vonatkozású anyagot őrzök, amelyet felkutattam.

A gyűjtemény valamennyi eddig beszerzett darabjáról címfelvételel készítettem, a Könyvtárellátótól kapott, szabvány méretű katalóguskartonokra. A könyvek feldolgozása nem érdemel külön említést; a könyvekben található egyes részletek címfelvételel elemző leírással oldom meg. A kivágatoknál felveszem a szerző teljes – ha szükséges, kiegészített – nevét, a cikk vagy közlemény címét, ha van, alcímét, és szögletes zárójelben közlöm a műfajmegjelölést is. Egyenlőségjel után

adom meg a periodika címét, a megjelenés pontos adatait, (napilapnál az évfolyamot, évet, hónapot, napot; folyóiratnál az évfolyamot, évet és számot), végül a lapszámot, ahonnan a kivágotat kiemeltem. Ezek az adatok, úgy vélem, elegendőek ahhoz, hogy a gyűjteményt használó megbízható bibliográfiai hivatkozáshoz jusson. A címleírások nincsenek annotálva.

Már az eddig leirtakból is kiderült, hogy legnagyobb problémám a gyarapítás olyan módon történő megszervezése, hogy legalább fontos sajtóanyag ne maradjon ki. Igaz, elég sok lapot átnézek rendszeresen, jóval többet, mint amennyi jár a könyvtárnak, mégis nyilvánvaló, hogy ez nem lehet elegendő. Tudok pl. néhány Amerigo Totról szóló publikációról, amelyet minden igyekezetem ellenére sem sikerült megszerezniem. Mint tisztletdíjas könyvtárosnak, meglehetősen korlátoztak a lehetőségeim. S itt nem a munkára fordított időt említem elsősorban, hanem az anyagiakat: többször kellene utaznom ez ügyben Mórra, Székesfehérvárra, amire nincs fedezet. Mint kis könyvtár, néha elemi beszerzési gondokkal küzdünk: a Könyvtárellátó Major Máté: Amerigo Tot című könyvét törölte rendelésünkről, vagy a tihanyi kiállítás katalógusát saját pénzemen kellett megvásárolnom,,

A gyűjtemény gyarapításának problémáit a jelenlegi helyzetben mégis megoldhatónak tartom: 1. Megkeresem olvasóim köréből azokat a fiatalokat, akiket érdekel a község történetének kutatása, akik szívesen gyűjtenek erre vonatkozó dokumentumokat; segítségükkel több periodikát figyelhetünk majd rendszeresen. Mindenképpen szükség van erre, hiszen egy magamfajta, tisztletdíjas könyvtáros nem tudja ellátni egyedül ezeket a tennivalókat. 2. Részben az eddigi anyag rendezéséhez, részben a továbbiakhoz igénybe veszem a megyei könyvtár segítségét. Ezáltal — a megyei helyismereti gyűjtemény átnézésével — visszamenőleg is pótolhatom a hiányosságokat másolatok formájában. 3. A jelenlegi gyűjteményt bibliográfiai kartoték készítésével kívánom kiegészíteni, mely már annotált lesz, és a legnagyobb bőségben — valóban a teljességet megközelítve — nyújt képet a község helyismereti vonatkozású dokumentumairól. 4. Kérem a község vezetőinek hatékony segítségét a gyűjtemény teljesebbé tételéhez oly módon, hogy a község történetével foglalkozó, már felkutatott kéziratok munkák, továbbá régi térképek, magánszemélyek birtokában lévő és ezután készülő fényképek akár másolatok formájában a könyvtár tulajdonába kerüljenek.

Tudom, nem kevés a hátralévő és a majd folyamatosan végzendő munka, és sikere nem is csak tőlem függ. Nagy szükség van nemcsak a megyei könyvtár megértő segítségére — a bibliográfiai kartoték és a kigyűjthető dokumentumok másolatainak elkészítésében —, hanem a helyi áldozatkész támogatásra is, hogy az eddig lerakott alapokat valóban Fehérvárcturgó helyismereti gyűjteményévé szervezhessük.

A JÓZSEF ATTILA VÁROSI KÖNYVTÁR
ZENEI RÉSZLEGÉNEK TAPASZTALATAIRÓL

Minden újdonsággal szemben nagy ellenállást jelent a megszokás. Nagy dolog az, hogy negyedszázadon át kölcsönözzük a könyveket, s szinte egy nemzedék életében kísérhetjük figyelemmel olvasóink fejlődését, gyarapodását a tudásban. Lassan megismerjük a könyvtári munka minden csinját binját, és ekkor... Ekkor az Alföldön egy városból új szolgáltatás hírét halljuk: zenei részleg a könyvtárban. Egy-két hétig gondolkodunk rajta, majd elfeledjük az egészet. Ám mind újabb és újabb könyvtárak jelentik zenei részlegük létrehozását. Ekkor már tudjuk, hogy nem lehet előle kitérni. Először beszerzünk néhány hanglemezt és egy jó sztereo zenegépet. A cél egyelőre csak az, hogy zenei ismeretterjesztő előadásokat is tartsunk – a változatoság kedvéért...

Az első előadásokkal nincs is baj. Újdonság nekünk és látogatóinknak is. A harmadik után viszont ugyancsak megcsappant a közönségünk: itt ott lézengett néhány hallgató a rendezvényünkön. Kerestük az érdektelenség okát; szidtuk az előadót, nehezteltünk a távol maradókra, a zenegép pedig egyelőre a könyvtár legsötétebb sarkába került – és a feledésbe. Néha egy-egy munkatárs föltette kedvenc lemezét, és – olykor türve a többiek enyhe neheztelését – élvezte a zenét. Volt néhány verse-s lemezünk. Ezeket is kereste időnként egy-egy érdeklődő vagy irodalmi szintpadi csoport. Volt, hogy magam is föltettem Gáti lemezeit, hallgattam kedvenc versemet a kitünő művész előadásában. Végül ezek az apró jelenségek segítettek egy döntő általánosításhoz, ami a könyvekkel kapcsolatban már régen köztudomású. Azt szoktuk mondani, a művelődés forrásai közül egyedül a könyvnek a sajátja, hogy használója mindig egyénileg, bensőséges közvetlenséggel lép kapcsolatba az ismeretek vagy művészi értékek tömegéből azzal az adott eggyel, amelyet valamely szempont szerint szabadon kiválaszt, és az információs folyamat – az írásos-nyomtatásos közlésmód legfőbb előnye révén – megismételhető; az élmény visszaidézhetsége, legalább is tárgyi feltételeiben biztosított. Tudjuk azonban, hogy számtalan értékhez juthatunk éppen a hangrögzés közvetítésével, a fentiek pedig ugyanúgy elmondhatók a hanglemezekre, hangszalagokra, amelyeket egyénileg hallgatnak. Éppen ezek a jegyek biztosítanak nekik a könyvéhez hasonló rangot a könyvtárakban, azaz kizárólag ezek a jegyek tehetik ottlétüket jogossá.

Az előbbiekből következik, hogy a "zenei részleg" elnevezés tartalmilag pontatlan. Azt hiszem – és e véleményemmel nem vagyok egyedül –, a hanggyűjtemény (idegen szóval fonotéka) pontosabban kifejezi már ma is e részleg feladatát. Elég csak utalnom a gyűjtemény összetételére: a kifejezetten nem zenei dokumentumok magas számára,

versekre, prózai művekre, a különféle összeállításokra, a nyelvtanfolyamokról nem is beszélve.

Könyvtárunk hanggyűjteményének kialakítását megelőzte néhány más, zenei részleggel rendelkező könyvtár meglátogatása, gyakorlati és elméleti tapasztalatgyűjtés céljából. A meglátogatott intézmények gyakorlata is azt bizonyította, hogy az első nekilendülések és túlzó remények — a zenei nevelést és ismeretterjesztést, a hangversenyeket illetően — ugyancsak lehiggadtak, és megállapodtak az egyéni igények kielégítésének „színtjén.” Ezt elfogadva határoztuk el zenei részlegünk kialakítását.

Dunaújvárosban kedvezően játszott közre az a körülmény, hogy a József Attila Városi Könyvtár új elhelyezése lehetővé tette a zenei részleg felállítását a szabadpolcos térben, viszonylag sok ülőhellyel, minden zavaró momentum kizárásával. A felszerelés helyigényét is sikerült minimálisra csökkenteni. Az 1971. január 1-én megnyílt részleg két sztereo lemezjátszóval, egy magnetofonnal és egy rádióval rendelkezik (egy magnetofon és egy lemezjátszó tartalék). E berendezéssel három féle műsort tudunk egyszerre adni, 12 fő részére. A lemezjátszók és magnetofonok a legkorszerűbbek, jó minőségű hangot biztosítanak, ugyanakkor rendkívül érzékenyek a legkisebb hibás kezelésre. (Az öt lejátszó berendezés közül egyet szinte állandóan javítanak, nem beszélve a hazai gyártmányú sztereo fejhallgatók gyakori meghibásodásáról. Tizennégy fejhallgatónk közül 4–5 állandóan üzemképtelen.)

Vannak tehát gondjaink, de bőségesen kárpótol a zenét szeretők emelkedő száma és a hallgatóknak a komoly zene iránti, folyamatosan növekvő érdeklődése, igénye. A megnyitást követő két hónapban 186 hallgató 429 zeneművet és prózai lemezt hallgatott, 1972-ben pedig 1386 hallgató összesen 1287 egységet. A részleget igénybe vevő személyek száma 350 volt. A látogatók kezdetben főleg a barokk, a klasszikus és a romantikus szerzők, különösen Bach, Vivaldi, Beethoven, Mozart, Smetana és Csajkovszkij műveit hallgatták, s nagy érdeklődést tanúsítottak a modern, XX. századi muzsika iránt is; ez utóbbi igényt akkor még nem tudtuk kellő mértékben kielégíteni. Azóta sok az új szerzemény (állományunk a múlt év végén 394 egység volt), klasszikus jazzből még mindig több lehetne, a kereslet alapján. Műnemek szerint ma is legnépszerűbbek a szimfóniák, szimfónikus költemények és a különféle versenyművek. A határozott igénnyel érkezők mind több szerző nevét jelölik meg, a kezdeti — viszonylag szűk — érdeklődési kör kibővül. Az elmélyedtebb zenei igényt jelzi, hogy ma már gyakran az előadóművész, karmester megjelölése is szerepel a kérésekben. A részleg működésének két esztendeje alatt megnövekedett a nem zenei felvételek iránti, az első időkben még nem számottevő igény is. (1972-ben összesen 150 nem zenei felvételt hallgattak látogatóink.)

Szolgáltatásunkhoz tartozik kezdettől az ún. átjátszások, a hangmódszatók készítése. Munkaigényességük elég nagy, de igen fontos népművelési tevékenységnek tartom, és ez ki is derül az alábbiakból. Már a megnyitás utáni két hónapban 14 felvételt készítettünk. Nyelv-

leckéket 5 alkalommal (3 angolt és 2 németet) magánszemélyeknek, ugyancsak magánszemélyeknek komoly zenei felvételeket és 3 alkalmi összeállítást is. Társadalmi szervezetek részére 2 prózai összeállítást, különféle ünnepekre. Egy jazz-felvételt a főiskolások stúdiójának. A magánszemélyeknek készített felvételekért térítést szedünk. (Egy német nyelvlecké pl. 40 forint, az angol 35 forint, az orosz és francia 30 forint, Egy zenei nagy lemez átjátszásáért oldalanként 10 forintot fizetnek látogatóink.) A hangmásolatok készítésének természetes – bár eléggé nem hangsúlyozható – követelménye a technikai igényesség, a megfelelő szintű hangminőség biztosítása.

A szolgáltatások megindulásával egyidőben, 1971 elején kezdtük meg hanglemezeink katalógusban való feltárását. Először egy jegyzék készült, zenetörténeti korszakok szerinti csoportosítással. Hamar rájöttünk, hogy ez használhatatlan. Ha ugyanis valamit meg akar találni a zenehallgató, ismernie kellett azt a korszakot, amelyet a keresett zeneszerző képviselt. Közben néhány kiadvány is megjelent a könyvtári munka e területéről, melyek útmutatásait már figyelembe vehettük részlegünk állományának feldolgozásában, a több szempontú keresést lehetővé tevő katalógusrendszer kiépítésében. Elhatároztuk, hogy gyűjteményünket betűrendes cím szerinti, szerzői, közreműködői és szakkatalógussal tárjuk fel. Ha akkor részleteiben ismerjük a feladat nagyságát, hogy egy-egy lemezről 40-50 katalóguslapot is kell írunk, talán megelégedtünk volna valamivel szerényebb feltárással is. A feldolgozás eredményeként az akkori állományról – a 360 lemezről – közel 10 000 db. katalóguscédula készült el.

Ha van valami, ami megnehezíti e részlegek fejlődését, akkor bizonyára leginkább az a körülmény, hogy állományuk sokkal időigényesebb feltárási és kezelési munkát követel, mint a könyvek. Ezenkívül a részlegekhez – ha igényesen akarjuk működtetni – meg kell teremtenünk a személyi feltételeket, nemcsak létszám, de szakmai felkészültség tekintetében is, mégpedig figyelemmel az alkalmazott munkaerő zenei és technikai jártasságára egyaránt. Az induló állomány – a 360 lemez – feldolgozása megközelítően 860 munkaórát vett igénybe. Ez az időráfordítás azóta csökkent a gyakorlat megszerzésével arányosan, de az is bizonyos, hogy szinte minden lemez új és új problémát vetett fel a feldolgozásnál. Ahol pedig nincs sokszorosítási lehetőség, megoldhatatlan már egy száz darabon felüli lemezállomány megfelelő szintű feltárása is, kiegészítő munkaerő nélkül. Ugyanez a helyzet a részlegek üzemeltetése terén is.

Eddigi tapasztalataink meggyőztek arról, hogy – túl a zenei szakirodalomhoz való kapcsolódásán – ez a részleg egészében jól illeszkedik a közművelődési könyvtár koncepciójába. Gyűjteménye másutt nehezen beszerezhető zenei anyagot stb. tesz hozzáférhetővé mindenki számára, és tényleges szükségletet, konkrét igényeket elégít ki. Emellett a magas szintű szórakozásnak és ismeretterjesztésnek új, lényeges lehetőséget is jelentheti, ha már kezdetben számolunk a jó működést biztosító feltételekkel. Ezekről pedig már jó előre kell gondoskodnunk! Nem szabad arra az álláspontra helyezkednünk, hogy "majd, ha annyira megnő az érdeklődés, akkor biztosítunk munkaerőt".

Az érdeklődés ugyanis csak akkor lesz tartós, ha már kezdetben nyújtjuk mindazt, ami a fejlődés magas szintjére tervezettekből – akár a legnagyobb erőfeszítések árán – csak megvalósíthatunk.

A jó és folyamatos üzemeléshez tapasztalataink szerint a következő feltételek szükségesek:

1. Nem tanácsos megnyitni a részleget megfelelő mennyiségű és összetételű állomány nélkül, mert a kellő választék hiányában hamarosan lelohad a kezdeti érdeklődés.

2. Már az első időkben biztosítanunk kell mindazokat a szolgáltatásokat, amelyeket a jövőben szándékozunk teljesíteni. Itt arra gondolok, hogy kezdettől lehetővé kell tennünk a jó minőségű átjátszásokat, hangmásolatokat a hallgatók részére. Meg kell teremtenünk annak a lehetőségét is, hogy a rádió és a televízió műsorából felvételeket készítsünk hangszalagra, amelyeket látogatóink egy bizonyos ideig bármikor meghallgathatnak. Nagyobb évfordulókra – ezekre a könyvtár más, "hagyományos" eszközeivel is reagált – több alkalommal készítettünk hangfelvételeket a legkülönbözőbb műsorokról, melyeket plakáton hirdettünk látogatóinknak. (Természetesen nem lehet szó ezeknél – talán még hosszú ideig nem – teljességről; a szelekció alapja a műsorok információ-értéke és persze, a művészi érték.) Vettünk fel gyermekműsorokat, ezeket könyvtári gyermekfoglalkozásainkon felhasználtuk. Gazdája kell, hogy legyen a különféle szervezeteknek készülő összeállításoknak; több ízben szerkesztettünk különféle műsorokat ünnepekre, évfordulókra, a Nők Napjára, a Városi Pártbizottság, a Járási Hivatal részére stb.

3. Egyértelműen meg kell határoznunk a részleg gyűjtőkörét, gondoskodnunk a lemezállomány tervszerű, folyamatos gyarapításáról, akár hangmásolatok útján is. Természetesen meg kell oldanunk a beszerzett anyag folyamatos és mély – mindvégig következetes – feltárását.

4. Már kezdetben rendelkezniünk kell megfelelő számú és minőségű lemezjátszóval és magnetofonnal. Mindkettőből szükség van tartalékra is, mert a szolgáltatás folyamatossága itt sem kevésbé lényeges szempont, mint a könyvkölcsönzésnél. Ha ugyanis műszaki hiba miatt néhányszor hiába keresik fel a részleget, a hallgatók "elszoknak" használatától.

5. Rendszeresen, legalább napi négy óra időtartammal kell üzemeltetnie a részlegnek a közönség számára. Rövidebb nyitvatartási idő semmiképpen nem elég, hiszen egy-egy nagyobb zenemű vagy nyelvlecke végighallgatása egy órát is meghaladhat. Az üzemelés idejére biztosítanunk kell egy külön munkaerőt, aki kezeli a berendezést és segít a hallgatóknak az anyag kikeresésében.

6. A fentebb vázolt feladatok ismeretében egyértelműen kimondható, hogy jelenlegi létszámával egyetlen könyvtár sem tudja többletfeladatként ellátni a zenei részleggel kapcsolatosan felmerülő munkákat. Ha ezt a szolgáltatást komolyan vesszük, legalább egy, teljes időben foglalkoztatott munkaerőre van – nem pedig lesz! – szükség. Saját bőrünkön tapasztaljuk, hogy az erre a célra kapott fél státusz semmiképpen nem elegendő, hiszen az üzemi időn kívül számos feladata, tennivalója van a részleg kezelőjének.

Néhány szót még a zenei részleg propagandájáról. A propaganda legjobb alapja természetesen a működés feltételeinek maximális biztosítása: jó minőségű berendezés, jó összetételű és bőséges hangállomány és a folyamatos üzemelés. Nagy méretű propagálásra csak ott vállalkozhatunk, ahol mód is van a felkeltett tömeges érdeklődés kielégítésére. (A viszonylag kevés férőhellyel megoldott részlegek befogadó képessége határt szab a széleskörű propagandának.) Minden tervezett népszerűsítés nélkül is oly mértékű a használók által szétsugárzott hírverés a városban, hogy szükségtelen ezt már fokozni. Fontosnak tartjuk viszont, hogy a könyvtáron belül folyamatosan tájékoztassuk látogatóinkat a részleggel kapcsolatos fontos tudnivalókról, aktuális műsorokról, összeállításokról, ajánlott, pl. új lemezeinkről stb. Így propagandánk lényegében a szolgáltatások tárgyilagos ismertetésére szorítkozik, s ez elegendő is.

Józanul felmértük eddigi tapasztalatainkat, számolva lehetőségeinkkel. A hanggyűjteményünk iránti érdeklődés és igény növekedése meggyőzött bennünket arról, hogy ha kellő irányba fejlesztjük, vagyis nem elégszünk meg kizárólag a zenei szolgáltatással, hanem tovább lépünk a hangdokumentáció számtalan lehetőséget nyújtó területe felé, új szinnel és tartalommal bővül könyvtárunk értékeket nyújtó kínálata, tevékenységünk teljesebbé válik. A hangsúlyt tehát az egyéni igények kielégítésére helyezzük. Ami a kollektív zenehallgatást illeti: megállapítottuk, hogy a részleghez kapcsolódva létjogosult egy zeneesztétikai csoport működése, tagjainak rendezhetünk zenei ismeretterjesztő programokat. Ám illúzió marad a zenei részlegben tartott minden más, önálló hangverseny-műsor, ami már nem tartozik a könyvtár feladatai közé.

IGÉNYEK ÉS LEHETŐSÉGEK TALÁLKOZÁSA
EGY TANÁCSI KÖNYVTÁR ÉS EGY IPARI ÜZEM
KAPCSOLATÁBAN

Ha Székesfehérvár dinamikus ipari fejlődéséről beszélünk, elsősorban a nagyüzemekre gondolunk. A huszonkét éves múltra visszatekintő Finommechanikai Vállalatra azonban érdemes több figyelmet fordítanunk a megszokottnál. Nem nagyüzem, 814 fővel dolgozó vállalat. Tevékenységi körébe tartozik az elektromos forgógépek, villamos és mezőgazdasági kisgépek, híradástechnikai készülékek, építőipari szerszámok gyártása, továbbá gyenge- és erősáramú elektromos javító, valamint lakatosipari szolgáltatás. 1972-ben eredményekben gazdag évet zártak: 159 millió forint termelési értéket hoztak létre, s a nyereség összege minden korábbinál nagyobb, 28,3 millió forint volt.

A gazdasági eredmények sohasem születnek önmaguktól. A vállalatvezetésnek, a termelő kollektívának bizonyára nem volt könnyű dolga, hiszen a racionális szervezés, az új technológiák bevezetése sok gondot, nehézséggel jár mindenütt. Ezért történik meg gyakran, hogy a termelési gondok közepette mellékesnek tekintik a közéleti, társadalmi és kulturális munkát. A Finommechanikai Vállalat gazdasági és politikai vezetőinek az utóbbiakra is futotta és futja idejéből, energiájából.

Ami jellemzően, elsőként említhető, tévékenyen részt vesznek a város társadalmi életének formálásában, irányításában. A vállalat dolgozói közül százötvenhárman töltenek be különböző közéleti és társadalmi posztot. Az elmúlt esztendőben külön társadalmi munkafelajánlással köszöntötték Székesfehérvár fennállásának 1000. évfordulóját. Az MSZMP kultúrpolitikai célkitűzéseinek ismeretében, azok szellemében a pártszervezet és a gazdaságvezetés gondoskodik az SZB és a KISZ csúcsszervezet kulturbizottságainak tartalmas működéséről, a munka feltételeinek biztosításáról. Az új üzemrészek építésével és a régiak korszerűsítésével egyidejűleg sor került modern klubszoba kialakítására és izléses berendezésére is. Itt és az ugyancsak újjávarázsolt ebédlőben zajlanak le a különböző kulturális programok, baráti találkozók, vetélkedők.

Népes és tettekes tagssággal rendelkezik a Magyar-Szovjet Baráti Társaság vállalati csoportja. Sokat munkálkodnak a két nép barátságának elmélyítéséért, a politika, gazdasági eredmények és a kulturális értékek kölcsönös megismeréséért. A vállalat könyvbizományosa és szakszervezeti könyvtárosa, Fonyó Jenő, tizenkét éve fáradhatatlanul gondoskodik arról, hogy az új könyvek eljussanak minden munkapadhoz, minden íróasztalhoz. Az elmúlt esztendőben, a könyvterjesztők országos versenyében a negyedik helyet szerezte meg; átlagos havi forgalma 120 kötet, 3000,- forint értékben. A szakszervezeti könyvtár elhelyezésére egyelőre csak átmeneti megoldást találtak;

férőhely híján szekrényekben kapott helyet a közel kétezer kötetes állomány. Rendszeres olvasóinak többsége – a 130 közül 80 – fizikai dolgozó.

A Velinszky László Városi Könyvtár létesítésének első esztendejétől kezdve tudatos, szervezett kapcsolat kiépítésére törekszik a vonzáskörébe tartozó vállalatokkal, intézményekkel, hivatalokkal. Ennek a törekvésnek az eredményeként alakult ki a könyvtár és a szinte szomszédságában lévő Finommechanikai Vállalat közös tevékenysége az olvasási kultúra, a dolgozók általános műveltségének emelése érdekében. Talán érdekes lehetne a kapcsolat kialakításának története is, ennél fontosabb azonban arról szólni, milyen tartalommal telítődik. Vajon csak alkalmi, időnkénti események jellemzik, vagy a két fél együttműködésének természetes, rendszeressé vált gyakorlatáról van szó? – nem lehet közömbös. Az is bizonyos, ha az igények és lehetőségek következetes egymást-keresésük következtében találkoznak – mint ahogyan a vállalat és a könyvtár esetében is történt –, a kapcsolat életképességének, sőt tartalmának meghatározójává válhat.

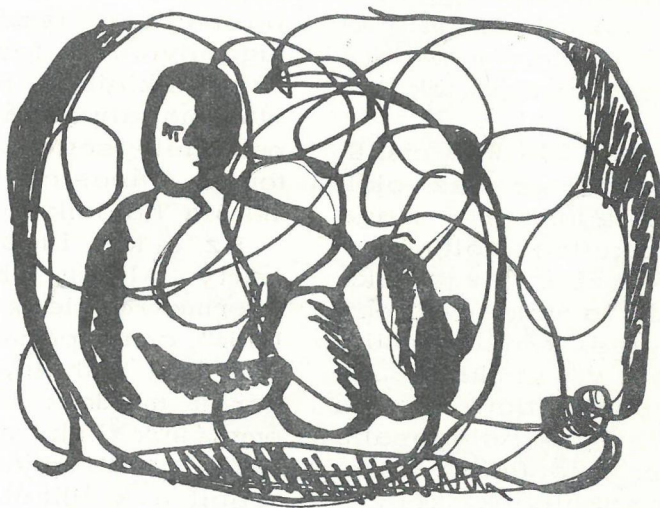
Mi történt eddig? Az egyik minennapi dolog, kezdetben föl sem figyeltünk rá: az üzemből az állami és politikai oktatásban résztvevők könyvtárunk rendszeres használói közé tartoznak. Ami pedig már szembetűnőbb, hogy a vetélkedőkre, házi versenyekre – mind az összeállítóknak, mind a résztvevőknek – értékes segítséget jelentenek könyvtárunk kézikönyvei, folyóiratállománya. Ám ennél is szélesebb körben érintkezik a könyvtár a vállalat dolgozóival: névre szóló meghívók és a kulturális bizottságok aktiváinak segítségével rendszeres tájékoztatást kapnak rendezvényeink időpontjáról, programjáról. És sohasem hiába: a közvetítők odaadó, lelkiismeretes munkájának köszönhető, hogy a meghívás mindig rátalál az érdeklődőkre. Az író-olvasó találkozók, emlékestek látogatói között mindig megtalálhatók a vállalat irodalombarát dolgozói.

A februárban rendezett irodalmi estet – Sobor Antal és Takács Imre szerzői estjét – már azzal a szándékkal hallgatták meg a kulturális bizottság tagjai, hogy a vállalaton belül, a dolgozók széles körével is megismertetik a városban élő két szerzőt. Mintaszerűen készítették elő a találkozót. A Velinszky Könyvtárban még sohasem volt ekkora kereslete a Sobor- és Takács-műveknek. Az előkészítés időszakában huszonnégy kötet járt kézről-kézre a dolgozók között: ismerkedtek a meghívottak írásaival, olvasták a költeményeket, novellákat, regényeket. A találkozóra szakszerűen összeállított, izléses meghívót készítettek. Az eseményt hirül adó szövegen kívül ismertették az írók rövid életrajzát, munkásságuk lényeges jellemzőit és megjelent műveiket. Mire elérkezett a találkozó időpontja, a zsúfolásig megtelt étterem – ez nagyobb, mint a klubhelyiség – közönsége személyes ismerősként, szinte jóbarátként fogadta és hallgatta Sobor Antalt és Takács Imrét. A sikeres est emlékezetes marad a dolgozóknak és az íróknak egyaránt.

Amint az eddigiekből is kitünhetett, kapcsolatunk súlypontját nem a rendezvényekre tervezzük, bár ezek az "ünnepi" alkalmak sokat se-

githetnek a napi munkában, a könyvtár és a dolgozók kapcsolatának szélesítésében. A leglényegesebb tevékenységünk a dolgozók olyan olvasási igényeinek kielégítése, amelyre a szakszervezeti könyvtár – jelenlegi adottságai között – nem képes. Nyilvánvaló, hogy a Velinszky Könyvtár nagyobb gyűjteménye, kézikönyvtári anyaga, folyóiratállománya és minden szolgáltatása kiegészítő jellegű igénybevételre áll készen, nem pedig helyettesítője akar lenni a szakszervezeti könyvtárnak. Így a vállalat 587 főt magába tömörítő 39 szocialista brigádja ezután is a szakszervezeti könyvtárral köt szerződést kulturális vállalkásainak teljesítésére, ugyanakkor természetes, hogy a mind magasabb igények kielégítésében a Velinszky Könyvtárnak is közre kell működnie. Bizonyára egyértelműen a dolgozók olvasási kulturájának emeléséhez, szocialista hagyományaink ápolásához járul majd egyaránt az a közös rendezvényünk is, amelyet a könyvtár névadója, Velinszky László születése 85. évfordulójára tervezünk, közös szervezésben az üzemmel, annak is a Velinszky László nevet viselő szocialista brigádjával. A program előkészítésében e brigád végzi el a teendőik nagy részét, a rendezvényre természetesen a többi szocialista brigádot is meghívjuk.

Együttműködésünk fő célja természetesen a vállalat fizikai dolgozóinak való segítségnyújtás; minél jobb könyvtári ellátásuk biztosítása. Ezért keressük fel őket meghívóinkkal és személyesen, ezért találkozunk mind gyakrabban az üzemben és a könyvtárban egyaránt.

GYERMEKILLUSZTRÁCIÓK PETÓFI VERSEIHEZ

Két kép és néhány tanulság egy kiállításról

Szines ceruzarajz, 33x24 cm, I. díj; az enyhén dombos táj levegős zöldjén monumentális ütközet, vágatató és ágaskodó lovasok, gyaloglás és tűzérség véres összecsapása – 48-as honvédeké és császáriaké. A komor-szürke ég alatt néhány düledező fa, golyótól, kardtól elesett harcosok, lövedékek becsapódásaitól felszakadt föld fröccsenése. Rohamban, kézitusában ember ember ellen, még nem dőlt el a küzdelem sorsa. A negyvenkét alakos kompozícióban a császáriak vannak többségben, de a magyar szabadság védelmezője, ez a maroknyi csapat bekeríti, átkarolja az ellenséget: "Hogyha el kell veszni, nosza,/Mi vesszünk el, ne a haza,/Előre!" – ezt érezzük a rajzból, így láttatja Horváth Csaba, a székesfehérvári Béke téri Általános Iskola negyedik osztályos tanulója Petőfi versét, a Csatadalt. A kétségtelenül nagyobb méretet kívánó mozgalmas jelenet minden részletében más-más történik, egységessége mégis tökéletes.

Szines zsirkréta, 21x30,5 cm, II. díj; meleg éjszaka. Egy ház előtt tétován ellépő fiatalember – maga a költő. Az ablak kettéosztott négyszöge világít. Részben az ablaküvegen, részben a falon át egy ülő asszony légies, képzeletszülte alakja, ölében gyermekkel. Az ablak fény-négyszögében csak a gyermek látszik. A legvilágosabb folt a fiatalember feje fölött ábrázolt jelenet, mondhatnánk, képzeletfelhőben láthatóvá tett realitás: a költő mint gyermek, "szilaj nád-

paripán" lovagol. "Ugy mentem el innen, mint kis gyermek,/És mint meglett ember úgy jöttem meg" – írja Petőfi a Szülőföldemen című versében. Ez többrétűen jelenítődik meg a képen. Az ablakból látzó gyermek és a költőt megszemélyesítő fiatalember a "nádparipás" gyermek parányi alakjával szembenéz egymással. A perspektívát a nagy felületek kiterítésével csaknem teljesen feloldó ábrázolással a "kint" és "bent" átbillen egymásba (a kerítés tömör tömbje ágy is lehetne!), az emlékezet világot átfogó kiterjedését érzékelteti – páratlan telitalálat. A "Hazamegyek, ölébe vesz dajkám,/Az altató nóta hangzik ajkán,/Hallgatom s félálomban vagyok már..." nemcsak a figurális elemek kompozíciós együtteséből, de a színek finom utalásaiból is szól a nézőhöz. A fiatalember-költő ruhájának telt ibolyaszíne légies pasztellben ismétlődik az ablakfüggönyön, a feszített kompozíció nagy sikjaiban megjelenő emberalak magányosságát feloldja a színek melegsége. Alkotója Ribí Péter, a Tánacsics Mihály Általános Iskola hatodik osztályos tanulója.

Ez a két illusztráció a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár gyermekrészlege "Rajzolj velünk" című pályázatának kiállításán volt látható, a legjobban sikerült munkák társaságában. Kiemelésük önkényesnek is tűnhet, hiszen több díjazott kép is szerepelt a kiállítottak között. E rajzok színvonala azonban – főleg az utóbbi – a szokásosnál több

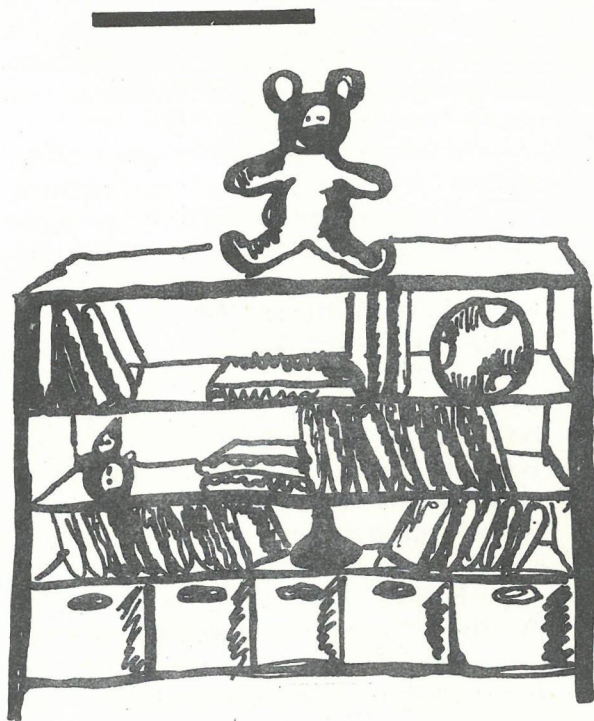
figyelmet érdemel. (Sajnáljuk, hogy legalább reprodukcióját nem tudjuk bemutatni!)

A rajzpályázat könyvtári előkészítéséről, az illusztráció mibenlétének, követelményeinek gyakorlati vonatkozású, szemléletes ismeretetéséről külön lehetne írni. Említhetnénk a rajztanár vezette izgalmas kollektív zsűrizést" is, amelynek külön rendezvényt szánt a gyerekekrészt. Sikeres volt a vállalkozás, kétségtelenül. Ám nem először rendeztek illusztráció-pályázatot könyvtárban, ezért a többeknek bizonyára ismétlésnek tűnő részletezés helyett hadd foglaljuk össze röviden a tanulságokat: miért érdemes ezt a "foglalkozás-formát" meghonosítanunk nemcsak gyermekkönyvtárainkban, hanem az önálló részleggel nem rendelkező könyvtárainkban is?

Az illusztráció-pályázatokkal mindenekelőtt közelebb hozzuk a

gyerekeket olvasmányaikhoz; a jó előkészítés nem nélkülözheti a művekkel való alapos megismerkedést, mely szerencsés esetekben – mint az itt bemutatott második rajzon is – a versben való elmélyüléssel elérheti a magasfokú azonosulást. A sikeres szerepléshez a pályázóknak legalább alapfokon tisztában kell lenniük a művészi illusztrálás törvényszerűségeivel, még akkor is, ha munkájuk nem éri el ezt a szintet; a résztvevők tehát bizonyos könyvművészeti ismeretekhez is jutnak, ennek haszna pedig nyilvánvalóan túlmutat az egyszeri pályázaton. Végül a gyerekek aktív tevékenysége, produkcióik közös bírálata és nem utolsó sorban maga a sikerélmény is a könyvtárhoz kötődésüket szolgálják, ami nem lehet közömbös egyetlen rendező intézménynek sem.

–nyl–

BOGNÁR SÁNDOR LEGUJABB HAJÓJA

Bognár Sándor a falu legvégén lakik. Az ő háza után már a szántók következnek, s mögöttük, ahol szőlők kaptatnak föl az enyhén hajló dombra, a Bakony. Nagyvelegen, a Perczel Mór utca utolsó házánál végetér az út: ha tovább akar menni az erre járó, vissza kell fordulnia.

A könyvtár a régi kastélyban, néhány kanyargós utcával arrébb, talán egy kilométerre van innen. Ha nem siet az ember, fiatalos lábbal is egy negyedóra járásnyira. Nem sokkal több kell ehhez Sanyi bácsinak, aki az elmúlt tizenkét esztendő alatt ki tudja, hánszor megtette ezt az utat, hetenként háromszor legalább, s volt, hogy naponta kétszer. Ha nem is épp kölcsönzési napon, de nagyon kellett a könyv. Ha este volt, ha reggel. Amikor csak hívták. Nem panaszkodott, szívesen ment, maga szoktatta rá az olvasni szeretőket. Arra is, hogy kicsiben házhoz szállította a könyvtárt: néhány kötetet azoknak, akik csak így juthattak hozzá, a mozgásképteleneknek.

– Meghalnék, ha nem tehetnék valami hasznosat itt az emberekért – mondta még 1960-ban, amikor hazajött nyugdíjba.

Néhány hónapja már, hogy Sanyi bácsinak nincs gondja se a leltárkönyvre, se a különféle nyilvántartásokra; azon a bizonyos három napon már más fogadja a régi olvasókat. Kedd, csütörtök, szombat – azelőtt ezeken a napokon ült a kölcsönzőpulthoz. Most elég, ha lemegy hetenként egyszer vagy kétszer, amikor ott találja az utódját. Mert a kulcsokat már át kellett adni. Megy mégis, mint aki szívében meg soha nem nyugodhat. Megy új könyvekért, másoknak, magának is. Kezét táská, hatalmas szatyor húzza, könyvekkel megrakottan. Pedig nem könnyen emeli a lábát. Kicsit meggörnyed most is, ahogy lassan fölemelkedik a dikóról.

– Hajós betegség – mondja –, reuma a víztől. A víz idővel az ember csontjáig hatol. Sanyi bácsi, aki 1916-tól volt uszálykormányos, az idén lesz hetvenhárom éves.

Az ősszel, hogy beállt a lucskos, influenzás idő, kályhacső híján sokáig nem lehetett fűteni a könyvtárban. A gyerekek, emberek meg jöttek, csak futottak el a könyvekkel, és a statisztikát meg a leltározást is kellett csinálni. Nem maradt el kölcsönzés, egy könyvrendelés sem, amíg rá nem tört a láz. Nyomta az ágyat három hónapig, mozdulni is alig tudott. Orvosa megmentette az életnek, de az ő akarása is sokat segített: folytatnia kell, még nem hagyhatja abba.

Amikor meghallottam, nem akartam elhinni: igaz lehet, hogy nem Sanyi bácsi már a falu könyvtárosa? Más se hitte el, így érzik ezt a nagyvelegiek mind. Odakünn, a rendbe tett kis udvaron az első meleg tavaszi nap hegyezi a gyümölcsfák kedvét.

— Mostanában sokat álmodom — mondja. — Bolyongok szerte idegen kikötőkben, hajókkal, könyvekkel bibelődök hosszán. Valahogy nem tudok a végére jutni egyiknek sem. Most már szerencsém, hogy korán világosodik, és a jó melegre, mint a légy, kezdek éledni, érzem.

És mosolyog. Szemének fekete tüze, kemény vonásai egy pillanatra eszembe juttatják az idős Kassákot. És értem már, hogy ez az ember, aki Regensburgtól Ismailig negyvennégy éven át járt-kelt a vizen, miért nem maradhat meg ültőhelyében. Csak a Perczel, a Dózsa és a Táncsics utcában tizenhét családnak viszi ma is a könyveket személyesen, és legalább hatvan embert segít így rendszeres olvasáshoz vagy nyolc esztendeje. Sérült bányászok, mozgásképtelenek, magányos öregek áldják érte.

Lefelé, a könyvtárba menet sorra beköszön az udvarokba. Az asszonyok, gyerek tüstént összekaparja a visszavinni valót, amit már elolvastott a család. Hívják be mindenütt, lélekzetvéteinyi pihenőre. Ha siet, a kerítés fölött veszi át darabonként. Bár tudja, mit hozzon nekik visszafelé, illendőségből megkérdezi mégis. Ahogy közeledik a könyvtárhoz, a táská, a nagy szatyor mind nehezebb. Ugyanezen az úton, az új könyvekkel meg portánként könnyül, fokozatosan.

A faluvégi gyerekek, hogy a könnyebbet válasszák, a lakására mennek könyvért.

— Most ezt törvényesítjük — mondja örömmel Sanyi bácsi. — Nyitunk egy fiókot a faluvégen, a Perczel Mór utca 44-ben. Ez lesz a helyisége — mutat a konyha padlójára.

A fia, aki majd motorral, hátizsákban szállítja ide a könyvtárból a frissítést, segít a könyvvállvány elkészítésében. Persze, az anyag leváloga-

tását nem bizza senki másra, ez az ő dolga marad. Bognár Sándor uszálykormányos könyvtárosé.

És kész az új hajó. Igaz, kisebb, mint az első, vagy az ezt megelőző, de indulni lehet vele. Navigavi necesse est.

Bognár Sándor a falu legvégén lakik. Az ő háza után már a szántók következnek, s mögöttük, ahol szőlők kaptatnak föl az enyhén hajló domb-
ra, a Bakony. Nagyvelegén, a Perczel Mór utca utolsó házánál végetér az út: ha tovább akar menni az erre járó, vissza kell fordulnia. Arra, amerre Sanyi bácsi oly gyakran elindul. Az emberek felé.

ezt láttuk

JÁRÁSI MUNKAÉRTEKEZLET CSÁKVÁRON

Járási szerepü nagyközségi könyvtáraink: az utóbbi években egyre ritkábban éltek azzal a lehetőséggel, hogy területük könyvtári munkáját valamennyi községi munkatárs jelenlétében, együtt értékeljék és beszéljék meg soron következő feladataikat. Éppen ezért üdvözljük a bicskei Vajda János Nagyközségi Könyvtár által április 13-án összehívott járási tanácskozást, mely az időszerü tennivalók megbeszélését továbbképzéssé, hasznos tapasztalatcserévé szélesítette.

Az értekezletet a csákvári községi könyvtár fogadta. Börcs János könyvtárigazgató megnyitója után Csukly Alajos, a megyei könyvtár munkatársa tekintette át a tanácsi könyvtárhálózat fejlődését a kezdetektől napjainkig. Beszél a lépésről-lépésre mind korszerűbb feltételekhez vezető út nehézségeiről, a fejlődés ellentmondásairól és mai problémáiról. Részletesen szólt az állományalakítás teendőiről, az olvasóvá nevelés kérdéseiről, a könyvtárak és az iskolák között kialakítandó helyes kapcsolat tartalmáról, módszereiről és eddigi tapasztalatairól. Előadásában, mely az összefüggések kapcsán a könyvtári munka valamennyi területét érintette, felhívta a figyelmet az egészében tudatosan tervezett, megalapozott tevékenység fontosságára. Csizmadia Lászlóné bicskei gyermekkönyvtáros a gyermekfoglalkozások szerepéről és

szervezési kérdéseiről beszélt. Elmondotta, hol tart, milyen eredményeket ért el a Vajda János Nagyközségi Könyvtár gyermekrészlege, elemezte az általános iskolai tanulók korcsoportonkénti könyvtári tagságát és olvasását. Ebből kiderült, hogy a hetedik osztályosok körében legmagasabb a könyvtárhasználat, ennél kevesebb a hatodik – negyedik osztályból beiratkozottak száma, míg ennél is alacsonyabb a harmadikosoké. Az egyes korcsoportok különböző mértékü érdeklődéséről, könyvtárhasználatáról hangoztatta: a lemaradások felszámolása, illetőleg csökkentése céljából keresniük kell a kapcsolatot a szülőkkel, s meggyőzniük őket arról, hogy a helyesen irányított olvasás nem akadályozza a tanulást, hanem segíti, kiegészíti azt. – Meg kell értetnünk a szülőkkel – mondotta –, ami a könyvtárosok körében jól ismert, régi igazság, hogy az olvasóvá nevelést a gyermekkorban kell elkezdni. A gyermekkönyvtári olvasószolgálati munka módszertani kérdései közül kiemelten foglalkozott a könyvtáros és a gyermek személyes kapcsolatával, majd befejezésül a Vajda János Könyvtárnak a gyermekfoglalkozásokhoz nyújtott segítségadására hívta fel a községi könyvtárosok figyelmét.

Az elmondottakat élénk vita követte. A hozzászólók – Csörgöl Lajosné, Gerecze Pálné, Herbert

Henrik és Verbászi Józsefné — ugyancsak nyomatékosan állásfoglaltak a gyermekfoglalkozások fontosságá mellett. Szóvátették viszont, hogy — más, hasonlóan időigényes feladatokkal együtt — ma még ennek is a tiszteletdíjrendszer a legnagyobb akadálya. A községi könyvtárnak a társadalom szempontjából ezt az igen lényeges tevékenységét legalább félfüggetlenített munkaerővel kellene mindenütt biztosítani — mondták többen is.

A továbbiakban a napi könyvtári munkával kapcsolatos számos kérdést, tennivalót beszéltek meg a jelenlévők; szó volt többek között a községi könyvtárakban ki-

alakítandó helyismereti gyűjteményről, e sajátos tevékenység lehetőségeiről és módszereiről. Számos munkaterület tapasztalatcseréjére is sor került.

A mindvégig élénk tanácskozást igen hasznosnak, időszerűnek tartották a könyvtárosok és kérték, hogy a körzeti tapasztalatcseréikkel együtt tegye rendszeressé ezeket a Vajda János Nagyközségi Könyvtár. Mi is csatlakozunk a jogos kívánsághoz, azzal a javaslattal, hogy ajánljuk másoknak is; hasonlóan határozzon a jövőben minden járási szerepkörű nagyközségi könyvtár.

GYÜMÖLCSÖZŐ KAPCSOLATOK

A bicskei Vajda János Nagyközségi Könyvtár gyermekrészlegének sokszínű tevékenysége többé-kevésbé ismert tanácsi könyvtárosaink körében. Gyermekfoglalkozásaik sikerében nagy szerepe van az általános iskolával kialakított jó munkakapcsolatnak, nem kevesebb persze a tanulókkal kedvvel és hozzáértéssel foglalkozó Csizmadia Lászlóné ügyszeretetének, egyáltalán annak a felkészültségnek, amellyel a könyvtár a gyerekeket fogadja. Egy könyvtár valóban eredményes; jó hatásfokú tevékenységét — ha feltételeiben egyébként megalapozott — sokrétű kapcsolatai nagy mértékben elősegíthetik. Tudják ezt Bicskén, s nemcsak tudják — csinálják is.

A gyerekekkel való foglalkozás mellett jut idejük és energiájuk a 14 éven felüli ifjúságra is, arra a korosztályra, amelyre eddig csak

kevés figyelmet fordíthattak a könyvtárak. A helyi Vajda János Gimnázium és Szakközépiskola tanulói mindinkább magukénak, otthonuknak érzik a nagyközség könyvtárát, s ez szó szerint értendő. Nemcsak üres óráikat töltik itt az osztályok folyóiratolvasással, önálló kutatással való ismerkedéssel vagy zenehallgatással, de magyar órát, művészettörténeti órát is bonyolítottak már le a polcok között. A Gimnáziummal való jó együttműködésük példája volt a közelmúltban az a nagysikerű közös szervezésű műsor, melyet "Költészetnap elözetes" címmel a Gimnázium irodalmi szinpada és kamarakórusa adott a könyvtár olvasóinak. Márciusban Vargha Balázs volt a könyvtár vendége; a programon résztvevő közel háromszáz fiatal csak a Művelődési Központ nagytermében fért el. Köz-

vetlenül ezután az általános iskolás olvasók részére tartott gyermekfoglalkozást Vargha Balázs.

Gyümölcsöző a könyvtár kapcsolata a bicskei könyvesbolttal is. Emlékezetes a felcsuti községi könyvtárban a könyvesbolttal már két ízben közösen rendezett, tombolával, műsorral egybekötött könyvkiállítás és vásár. A járás területén sorra kerülő író – olvasó találkozók előkészítésében és lebonyolításában is segítséget jelent a könyvesbolt közreműködése: időben gondoskodik a szükséges köny-

vek beszerzéséről, rendszeresen biztosítja a helyszínen a könyvkiállítást és az árusítást. A Vajda János Könyvtár terveiben szerepel, hogy a fürdőszenvonban fiókkönyvtárat nyit a strandon. Ehhez az FMSZ biztosít pavilont, ahol a könyvtári kölcsönzés mellett a vásárlást is lehetővé teszik majd a fürdővendégeknek.

Ime, csak néhány példa, hogyan lehet – és hogyan kell – csinálni. Nem is a könyvtár – a könyvtárat felkereső olvasók javára...

A POLC-SORT UGY HIVJÁK: MESEORSZÁG

Csütörtök, délelőtt 10 óra. Zsibongás tölti meg a termet, a megyei könyvtár gyermekrészlegét, pedig ilyenkor még nincs kölcsönzés. Az olvasóasztalok körül, a kicsi ülőkéken eddig-még-nem-volt látogatók – óvodások. Az Ybl Miklós lakótelepi óvoda nagycsoportosai. Gyakran zizzennek a képeskönyvek lapjai, a kicsinyek érdeklődéssel hajolnak a szép, színes illusztrációk fölé.

– Nézd csak, Zoli – kiált föl az egyik –, nekem ez otthon megvan!

– Ezt a testvérem hozta haza egy másik könyvtárból – mutat egy Janikovszky-könyvre egy szöszi, copfos kislány.

Akad dolga a csoporttal érkezett szülőnek is; a gyerekek a könyvek címei iránt érdeklődnek.

– Nekünk is vannak könyveink, nem is kevés –, mondja Ludányi Antalné óvónő. – De ezért a bőségért ide kellett jönnünk. Más

az, ha csak megmutatjuk a könyvet mesélés közben, és megint más, ha kézbe is adjuk, hogy önállóan ismerkedjék vele a gyermek. S ez az, amit valóban nem lehet elég korán elkezdni.

Bevezetésként a könyvtáros néni mondott néhány kedves, köszöntő szót, majd a "szabadfoglalkozás" után Ludányiné olvas fel egy hosszabb mesét. Nyolc-tíz főnyi csoport erre figyel, a többiek folytatják a lázas böngészést, lapozgatást. Búcsúzáskor nehéz megválni. A póruljárt rókatól, a Didergó királytól; a gyerekek magukhoz szorítják, haza akarják őket vinni.

– Erre még egy kicsit várni kell – magyarázza az óvónéni –, Zoli, Zsuzsi, Laci és Pisti, ti már az ősszel jöhettek beiratkozni. S akkor már nem kell visszatenni a könyveket az asztalokra, ajánlópolcokra...

(nl)

KÖVEK, SZÍNEK, EMBEREK

ADALÉKOK A SZÉKESFEHÉRVÁRI KÖNYVKERESKEDELEM ÉS NYOMDÁSZAT TÖRTÉNETÉHEZ

A magyar könyvnyomtatás 500. évfordulójának megünnepléséhez kívánunk hozzájárulni, amikor rövid dolgozatunkban Székesfehérvár könyvkereskedelmének és nyomdászatának kezdeteit rajzoljuk meg, korántsem a teljesség igényével. Az irodalomban található szűkszavú utalásokat levéltári kutatásokkal igyekeztünk kibővíteni; eközben sok, igen értékes adat került elő, amelyek alapos vizsgálata újabb részletekkel gazdagíthatja a reformkori Székesfehérvár könyvkereskedelméről alkotott képet.

A Számmer-nyomdával kapcsolatban a múlt század huszas éveitől a szabadságharcig terjedő időszakban készült kiadványainak vizsgálatával próbáltunk a közismert tényeken túlmutató következtetésekhez jutni. Ugy véljük, a Számmer-nyomda helyi jellege ellenére is fontos szerepet játszott a reformkorban, főleg Székesfehérvár és Fejér megye kulturális életében.

A 18. századi Székesfehérvár kulturális igényeinek fokozottabb jelentkezésére utal az a tény, hogy ADAM AUGUST LANG, nyitrai születésű könyvkötő 1770-ben letelepedik a városban.² Mint ismeretes, az "első hivatásos könyvkereskedők a könyvkötők voltak, kiket céhszabályaik a könyvkereskedés állandó gyakorlására feljogosítottak." Nem csak "könyvkötészeti, hanem könyvtárosi termékek eladásával is foglalkozhattak s e téren a céhen kívül álló kereskedőkkel szemben azon előjoguk volt, hogy országos vásárokon kívül is árúsihattak, illetőleg állandó boltot tarthattak. A könyvkötészet nem volt olyan iparág, amely állandó foglalkozást biztosított volna: a munka és jövedelemhiány arra kényszerítették a könyvkötőket, hogy papír és könyvkereskedéssel is foglalkozzanak s ily módon a könyvkötők lettek az első bizományosok".⁴

Feltehetőleg a püspöki székhely, a papnevelde, a város magisztrátusa, a gimnázium és a polgárság igényeinek kielégítése tisztes megélhetést biztosít LANG számára; hiszen 1821-ben is még bizonyíthatóan a városban működik.³

Az első két kiadvány, amely Székesfehérvárral kapcsolatos, 1780-ban jelenik meg.

Az első a Restauratio amplissimi magistratus liberae regiaeque civitatis Alba-Regalensis anno Domini 1770 celebrata. Perillustris D. Georgius Kiss. Index ordinarius ab anno 1778. Alba-Regiae, 1780. Lang. 2 lev. — 2.⁹ Az ivnagyságú

nyomatvány kiadója Lang, csupán a nyomtató személye ismeretlen. Minden okunk megvan azonban feltételezni, hogy a nyomdász nem más, mint Royer Ferenc.

Ezt a feltevést megerősíti az a másik, már terjedelemben is jelentősebb kiadvány is, amely szintén 1780-ban jelenik meg – Pesten: Az oltári szentséget szüntelen imádó ájtatos Társaság a székesfehérvári püspökségben. Pesten, Royer Ferentz bötüivel, 1780.

A címlapon látható püspöki címer is megerősíti a megrendelő személyét. A közvetítő és a könyvet bekötő mester bizonyosan Lang volt.

1782-ből fennmaradt az akkor pálosok által vezetett gimnázium értesítője: a nyomdász ismét Royer. (*Ordo scholarum inferiorum in gymnasio regio Alba-Regalensi iuxta profectum totius ex omnis generis...*, anno MDCCLXXII. Pestini, literis Royerianis. – A székesfehérvári József Attila Gimnázium kny.).

A 80-as években még egy kiadvány kiadója LANG. Ez a mű a már említett "Az oltári szentséget szüntelen imádó ..." című könyv fordítása: *Das allerheiligste Altarssakrament immerwährend anbietende Bruderschaft in dem Stuhlweissenburger Kirchensprengel. Stuhlweissenburg, zu finden bey Adam August Lang, burgerl. Buchbinder.* A könyv és a nyomda nélkül jelent meg a Magyarország bibliográfiája 1712–1860, 6. kötete 1787-re teszi a megjelenést. Külsődleges jegyek alapján arra következtethetünk, hogy később nyomtatták, mint a magyar nyelvű változatot. A két könyv lábjegyzeteiben előforduló számok és betűk, valamint egyes díszítőelemek alapján Fűskuti Landerer Mihálynak, Royer utódjának nyomdájára kell gyanakodnunk. (Ezt a feltételezést megerősítik azok a helyi vonatkozású kiadványok, amelyek ez időben jelentek meg; impresszumaikban Fűskuti Landerer Mihály szerepel.) Ezek szerint az üzleti kapcsolat hosszú ideig megmaradt, bár nem volt az egyedüli.

LANG ugyanis kapcsolatban állott a 80-as években TRATTNER János Tamással, illetve annak pesti könyvkereskedőjével, KEIL Ambussal 1787-ben, de bizonyára már előbb és utóbb is. Trattner 1787-ben pert indított üzletvezetője ellen, és a per folyamán felvett jegyzőkönyvből – mely a künnlevőségeket sorolja fel – megtudjuk, hogy "Lang székesfehérvári könyvkötő 19 frt 27" krajcárral tartozik. "Amint a felsorolásból kitűnik, az adósok többnyire könyvkötők voltak, akik hitelbe vették át az árukat és rendszeren jó fizetők voltak."⁴

Ez az üzleti kapcsolat – ha talán nem is közvetlenül LANG részvételével – továbbra is megmarad, illetve a Trattner család másik tagjához, TRATTNER MÁTYÁShoz fűződik. A kilencvenes évektől kezdve – pontosabban 1793-tól a gimnázium magyar nyelvű értesítői "Trattner Mátyás' betüivel" készülnek. (A székesfehérvári királyi nemzeti fő-iskolabéli ifjúságnak tett érdeme szerént rendés felosztása, 1793 esztendőben, Pesten, nyomt. Trattner Mátyás' betüivel. – A székesfehérvári József Attila Gimnázium kny.) Az utolsóval 1806-ban találkozunk, ezután 1811-ig nem maradt fenn magyar nyelvű értesítő. (1812-ben jelenik meg újra: "Számmer Klára betüivel".)

Érdekes, hogy az 1792-től megjelenő latin nyelvű értesítők mind impresszum nélkül látnak napvilágot, és nem ugyanannál a nyomdánál

készülnek. (Az összevetést természetesen nehezíti az értesítők töredékes megléte is.) Az első, impresszummal ellátott latin nyelvű értesítő 1805-ből maradt fenn, de ezen már SZAMMER MIHÁLY neve olvasható. (Iuventus Gimnasii Regii ... anno MDCCCV. Veszprémii, Typis Michaelis Szammer.)

A 18. század végén még egy könyvkötőt tart számon az irodalom: Baumäuster János 1794-ben munkáért folyamodik a magisztrátushoz.¹²

1808-ban nyer polgárjogot "Stephan Lang, Buchhändler – Stuhlweissenburg", 1819-ben "Alois Rader, Buchbinder – Klagenfurt", 1833-ban Paul Lang Buchbinder, Stwb., 1843-ban "Szokolczay Joseph, Verleger, Stwbg".² Ez utóbbi is kereskedő, nem kiadó.

Rader Alajos lesz azután, aki talán már a huszas években átveszi Adam Lang szerepét a városban: most már ő szállítja a gimnáziumnak a jutalomkönyveket, és több mű kiadójaként találkozunk vele. (V.ö. FML iratai.)

"A székesfehérvári nyomdászat története a múlt század utolsó negyedéig szorosan összefüggött a Szammer család magyarországi ágának történetével. Ősök, Szammer Alajos 1756-ban vándorolt be Augsburgból és Szentgálon alapított nyomdát. A nyomda úgy látszik jól működött: a század végén ... Mihály fia részére megvásárolta Streibig József veszprémi könyvnyomtató műhelyét, amely királyi privilégiummal 1790-ben kezdte meg működését."¹¹ A veszprémi nyomdát 1806-ig, haláláig vezeti. 1793 és 1800 között harminchét könyv került ki sajtója alól túlnyomórészt magyar nyelven, de német és latin nyelvű kiadványok is vannak köztük; (Az 1790. évi alapításnak ellentmond a Magyarország bibliográfiája 1712–1860. 6. kötetében olvasható 1793-as adat. – V. ö.: Magyarország bibliográfiája 1712–1860. Nyomda és kiadástörténeti mutató 1712–1800. Veszprém címszó alatt.)

Szammer Mihály, közelsége folytán, bizonyára kapcsolatba került Székesfehérvárral. Ennek első jele Ürményi József főispáni beiktatásán mondott három beszéd kinyomtatása 1802-ben.

Kertész Árpád úgy véli, hogy Szammer Mihály "Székesfehérvár első tipográfiáját afféle fióknyomdaként ... alapította meg 1806-ban."⁶

Mint ismeretes, Szammer Mihály privilégiumot kért egy Székesfehérváron alapítandó nyomdához, és ezt 1806-ban, július 25-i keltezéssel meg is kapta.¹³ Az irodalom egyértelműen 1806-ra, illetve a vármelegyénél történt kihirdetés alapján 1807-től számítja a székesfehérvári Szammer-nyomda alapítását. TÓTH György István a Fejér megyei Könyvtáros 1972. 4. számában egyértelműen bizonyítja, hogy az eddigi vélekedéstől eltérően "a székesfehérvári Szammer nyomda alapításának évét 1803-ra kell helyesbíteniünk, Szammer Mihály 1803. június 3-i befogadása és ebből az évből ismert kiadványa alapján egyaránt." Ez az első, 1803-ban megjelent székesfehérvári kiadványa: HONORIBUS / REURENDIS SIMI / DOMINI / BALTHASARIS NAGY / De / FELSŐ BÜK. / ELECTI ABBATIS DE ZNÁM Cathedr. Ecclesiae Albaregalensis Lectoris. / et Canonici etc. / AN DIEM / SOLENNIS EIUSDEM / INAGURATIONIS / ALBAE-REGIAE / V. Cal. Ianuarii.

/ 1803. // ALBAE-REGIAE, / TYPIS MICHAELIS SAMMER.¹¹ 1804-ben napvilágot lát a fehérvári nyomdában egy kisebb kiadvány, amely Számmer utolsó munkája a városban. (Nagy tisztóletű Potyondi Ráfael első remete Szent Pál rendén lévő áldozó pap, és az Ürményi urfiaknak nevelőjükhöz Válban Mind Szent Havának XXIV-dikén mint neve napján MDCCCIV, Esztend. Székes-Fehérváratt, nyomtatott Számmer Mihály bötüivel).

Talán az ügyében folyó levelezés miatt visszatér egy időre Veszprémbe; erre utal az 1805. évi értesítő veszprémi impresszuma, valamint az a tény, hogy a magyar nyelvű értesítő ismét TRATTNERnél készül.

1805. április 7-én tanúsítványért fordul a Magisztrátushoz, hogy a városban nyomda felállítása szükséges.¹³ Feltehetően már a királyi privilégium-levél iránti kérelméhez gyűjt nyomatékul ajánlásokat.

1806-ban Számmer Mihály meghal, és úgy tűnik, három évig szünetel a nyomda működése. Erre vall az a tény is, hogy 1807-ben a gimnázium szokásos latin nyelvű értesítője Budán, az Egyetemi Nyomdában készül. A további kutatásoknak kell majd ebben a kérdésben a döntő bizonyítékokat feltárniuk. Ugy vélem, a székesfehérvári nyomda működésének új szakaszát csak 1808. január 19-től számíthatjuk, amikor a királyi privilégium-levelet a városnál is kihirdették.

Férje halála után az özvegy, Számmer Klára veszi át mind a két nyomda irányítását. Az 1808 és 1817 között megjelent kiadványok csekély száma arra utal, hogy a veszprémi nyomda jóval jelentősebb, mint a fehérvári. Csupán négy kiadvány emelkedik ki az alkalmi sajtótermékek közül: Molnár János kétkötetes munkájának első része (Orvosi törvény. 504 l.); az egyházmegye Schematismus-sorozata (1815-től); Villax Ferdinánd latin nyelvű könyve (Officia propria ... 374 l.) és egy német nyelvű, vallásos tárgyú munka (Kurtze, aber gute Weis ...).

A Számmer-nyomdával foglalkozó irodalom szerint a nyomdaalapító kisebbik fia, Pál, 1822-ben, anyja halála után vette át a műhelyt. Két tény is arra készítet, hogy feltételezzük: az özvegy már 1817 végén felhagy a fehérvári nyomda vezetésével és fiára, Pálra bizza. Bonomi Jenő – már idézett munkájában² – közli, hogy SZAMMER PÁL könyvnyomtató, született Veszprémben, 1818-ban nyert polgárjogot Székesfehérvárott. Az 1818-ban megjelent kiadványokon is az ő neve szerepel ("Typis Pauli Davidi Számmer"; ill. "Számmer Pál betüivel" formában).

Számmer Pál alatt a nyomda fellendül, és jelentős forgalmat bonyolít le, amelyet a korabeli cenzori jelentések is bizonyítanak.³ Az ő munkássága alatt jelennek meg a nyomda országos jelentőségű kiadványai is: Vörösmarty két drámája (A' bujdosók, 1830.; Csongor és Tünde, 1831.) és Bajza József két röpirata a Conversations-lexikonnal kapcsolatban. 1843 tavaszán bekövetkezett halála után – immár hagyományosan – özvegye irányítja a műhelyt 1869-ig.

A nyomda berendezéséről, felszereléséről nem sokat tudunk. Közvetett adatokkal kell beérnünk; Stigler István könyvében¹¹ közli a nyomda munkásainak 1826-ban és 1829-ben Pál napra írt üdvözlő lapját. Ezekből tudjuk, hogy 1828. januárjában három, 1829-ben már csak két munkása van a nyomdának. Feltételezésünk szerint ebben az időben csak egyetlen sajtójuk volt.

Betüanyagáról a kortárs, Stettner György Vörösmartyhoz írt leveléből tudhatunk meg egyet s mást. 1830. május 3-án írja Stettner: "Kálmán sógorom nekünk a typográphiáról nagyon váratlan hirt hozott. Igyekezze, hogy ezek az emberek szegénységüket legalább pontossággal és szerénységgel iparkodjanak kipótolni."¹⁴ A papirellátással is baj van időnként, ezt Vörösmarty közli az év áprilisában: "Bajza munkáját átadtam a könyvnyomtatónak, igéri, hogy sietni fog velem, azonban péntek előtt bajjal lesz correctura; mert munkám 12-dik iver még nyomtatatlan a papiros szüke miatt, s így a betük abban hevervén a szedéshez nem foghatnak; mert azon apróbb betük, melyekkel Bajza kívánta nyomtatni válaszáat, nem elegendők s nem állják ki a nyomtatást."¹⁴

A kopott betük és a papirhiány ellenére még áprilisban kikerül a sajtó alól Vörösmarty A. bujdosók című drámája, és Bajza röpirata is elkészül májusra.

A korabeli nyomdai költségekről is Vörösmarty levelezéséből értesülünk: a Bajza-mű ezer példánya 40 ft-ba kerül ivenként.

1803 és 1822 között csak hézagossá adataink vannak a nyomda kiadványairól. A gimnázium igazgatóinak cenzori jelentései (az igazgatók a királyi könyvvizsgáló tiszttét is betöltötték hivatalból) viszont 1821 novemberétől 1848 februárjáig majdnem a teljes kiadványmennyiséget felsorolják, és rendkívül értékes adatokat tartalmaznak a kiadók személyéről, a példányszámról, 1837 novemberétől a művek terjedelméről is.

A kiadott művek nagyobb hányada egyházi jellegű: a püspökség, az egyházmegye és a ciszterci rend számára készülnek. Szép számban találkozunk vallásos tartalmú kiadványokkal, teológiai értekezésekkel. Sok az alkalmi nyomtatvány: egy-egy főispán, püspök ünnepélyes beiktatásakor elhangzott beszédek, köszöntő versek; egy-egy jelesebb személy temetésén mondott beszédek; a nagyobb ünnepeken elmondott prédikációk stb. Ezek kiadói általában a püspökség, a zirci apátság, illetőleg maguk a szerzők. A gimnázium értesítői is minden évben a Számmer-nyomdában készülnek.

A cenzori jelentések nem sorolják fel tételszerűen, csak megemlítik, hogy a nyomdában készülnek a város és a vármegye hivatalos közleményei (pl. a kolerajárvány alkalmával a fontosabb egészségügyi tudnivalókról) és a városban fellépő színtársulatok programjai, színlapjai.

A városnak a magyar színháztörténetben játszott szerepe közismert. Fontosnak csak az itt nyomtatott két Vörösmarty drámát tartják; lényegesnek tartom megjegyezni, hogy e tekintetben is van még kiegészítendőnk: 1819-ben bemutatják Székesfehérváron GRILLPARZER

Sappho című drámáját Pap Gábor fordításában, és a következő év elején már nyomtatásban is megjelenik. Számmerék készítik el PAP GÁBOR: Imre, vagy A' királyi tekintet hatalma című drámáját, BÁRÁNY BALTHAZAR: Árpádi ház című "játékszíni rajzolat"-át, KOMLÓSSY FERENC: Siklói borzasztó két éjszaka című "nemzeti szomorú játék"-át. Itt kell felsorolnunk a "Játék Szini Zseb Könyvetské"-ket is, amelyek az 1820., 1823., 1832. és 1847. esztendőben látnak napvilágot, az utóbbi szerzője pedig CSIKY GERGELY.

Érdekes képet mutatnak a világi jellegű egyéb kiadványok is. Rövid számvetés után is kitűnik: kis számban ugyan, de már jelentkeznek a tudományos igényű és ismeretterjesztő művek is. A gazdálkodás kérdéseivel egy mű foglalkozik csupán (ANDRÉ Rudolf: Rövid foglalatú tanítás a birkáknak gondviseléséről ...). UDVARDY János Gazdasági földmérő és Gazdasági Vizmérő című könyvei a geodézia tárgyából valók. A matematikai tudományok körébe tartozik NAGY András tanár A' kör kiegyenesítése (1830.) című műve, amely latinul is megjelenik. Nyelvészeti munkák is jelennek meg: PAPP Ignác Magyar Ortográfiaja (1830.) és IHÁSZ György Magyar nyelvtana. A történeti vizsgálódás körébe tartozik BERÉNYI németül írt könyve I. Ferenc koráról (2-3. köt.) és PAUER János pályamunkája, "Az egyházi rend érdemei Magyarország történetében" (1-2. köt.). 1841-ben pedagógiai témájú mű is megjelenik: az "Értekezés a tanításról". A negyvenöt oldalas munka 300 példányban került kiadásra. Az ókori klasszikusok elenyésző számban találhatóak meg, mindössze egy Ovidius és Boethius fordítás készül a nyomdában.

1838-ban jelentkezik egy újabb, most már évenként megjelenő kiadvány, a "Székes Fehérvári Casino Könyv". 1840-ben a "Fehérmegyei Olvasó Társaság Évkönyve", 1841-ben a "Gazdasági Egyesület Alapszabályai", 1842-ben a "Honi gyapjú szöveteket viselő Egyesület Évkönyve" lát először napvilágot. A kiadás költségeit minden esetben a "societas" viseli.

Csak adalékként jegyezzük meg, hogy 1846-ban polgári személy, HORVÁTH Anna ad ki egy imádságos füzetet 1000 példányban.

A példányszámok elemzése is sok érdekes megállapításhoz vezet. A 20-as évek elején általában 120-350 példányban jelennek meg a kiadványok, csak a rövid, alkalmi nyomtatványnál fordul elő az 500-as vagy 1000-es példányszám. Csupán Majer József vaskos, három kötetes prédikáció-gyűjteménye és Udvardy János már említett könyvei jelennek meg viszonylag nagy számban (1200, ill. 500), ami a művek keresettségére utal. A következő években egyre emelkedik a példányszám, a szükséglet természetesen ekkor is meghatározó tényező. (A Schematizmusok, iskolai értesítők, évkönyvek stb. mindig azonos példányban jelennek meg.) Csak kuriózumként jegyezzük fel, hogy 1841-ben "Egyházi Beszéd Új Mise alkalmával" címmel egyetlen példányban jelent meg egy 19 lap terjedelmű kiadvány.

Tipográfia tekintetében gondos munkát végez a nyomda, bár lehetőségei nagyon szerények. Diszitó elemeket mértékkel használ a cím-

lapon és a művek belsejében. A betűanyag és a diszítések feltehetőleg Trattner betűöntő műhelyéből kerülnek ki; erre vallanak azok az egyezések, amelyeket a Schematismusok és a gimnázium értesítőinek vizsgálata során találtunk. Ezek a kiadványok alkalmat adnak arra, hogy egy sorozat alapján végigkísérjük a tipográfiai megformálás és a betűkészlet fejlődését. Már 1832-ben új betűtípus és új számok jelennek meg; 1836-ban diszes nagybetűket, 1838-ban kövér nagybetűket találunk a címlapon. Ugy véljük, 1840-ben ismét nagyarányú fejlesztés történt a betűanyagban: teljesen új antikvák (több méretben is) és kurzivák jelennek meg.

Metszetek csupán egy-két kiadványban találhatók; ezek közül az igényesebbek Pesten készülnek fehérvári művészek rajzai alapján. Így például a "Restauratio amplissimi ... die 25-ta Maji A. D. MDCCCXXX celebrata" című kiadvány fejrésze, amely a korabeli Székesfehérvár látképét ábrázolja. (Itt jegyezzük meg, hogy a veszprémi Számmer-nyomda is az Egyetemi Nyomdában készített egyes könyveihez a kot-tamellékleteket.) A levéltári anyagból az is megállapítható viszont, hogy szerényebb célokra a nyomda maga is vállalkozik litográfiák készítésére.

A nyomda kiadványait pontosan jegyzőkönyvező cenzori jelentések 1848. februárjában megszűnnek: a március 17-én kelt helytartótanácsi körlevél közli a város királyi könyvvizsgálójával, "hogy az előzetes vagy praeventiv könyvbírálat és vizsgálat nyomban megszűnjék; a sajtó szabadon működjék."

Murányi Lajos

Irodalom

¹Bogdán István: A magyarországi papiripar története. 1530–1900. Bp. 1963. 485 l.

²Bonomi [Jenő] Eugen: Bürgerecht und Bürgertum in Stuhlweissenburg 1688–1848. Kézirat, FML. 253, XLV l.

³Fejér megyei Levéltár Iratai, VIII. 51. A Ciszterci Rend Székesfehérvári Gimnáziumának iratai, 1813–1948. I. Ügyviteli iratok, 1. 1813/14–1830/31. 2. 1831/32–1839/40. 3. 1840/41–1883/84. II. A Székesfehérvári Kir. Könyvvizsgáló iratai 1822–1848.

⁴Gárdonyi Albert: Magyarországi könyvnyomdászat és könyvkereskedelem a 18. században. Bp. 1917. 64 l., 2 mell.

⁵Károly János: Fejér vármegye története. Székesfehérvár. 2. köt. 1898. 366 l.

⁶Kertész Árpád: A nyomtatott betű története és útja Magyarországon. Bp. 1941. 300 l.

⁷A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében az államalapítástól 1849-ig. Összeáll. Kovács Máté. Bp. 1963. 760 l., 20 t.

⁸Lakatos Dénes: A székesfehérvári cisztercita rendi főgimnázium száz éves története. = A Ciszterci rend székesfehérvári kath. főgimnáziumának értesítője az 1913-14. iskolai évről, Székesfehérvár, 1914. 3-207. l.

⁹Magyarország bibliográfiája. Szerk. Petrik Géza. 1-5. köt.

¹⁰Németh János: A Magyar Országgi és Erdélyi könyvnyomtatóknak neveik és a helyek a hol, és az idő e meddig nyomtattak. = Tudományos Gyűjtemény. 1817. 11. köt. 79-85. l.

¹¹Stigler István: Székesfehérvár nyomdászatának 150 éves története. Székesfehérvár, 1957. 29 l., 9 t.

¹²Székesfehérvár és Fejérmegye ipara és kereskedelme Szent István évében. Székesfehérvár, 1938.

¹³Tóth György István: A székesfehérvári Számmer nyomda alapítási éve. = Fejér Megyei Könyvtáros. 1972. 4. sz. 38-41. l.

¹⁴Vörösmarty Mihály: A bújosók. Színmű öt felvonásban. /1830./ Sajtó alá rend. Fehér Géza. Bp. 1962.

¹⁵Vörösmarty Mihály levelezése. 1-2. köt. Sajtó alá rend. Brisits Frigyes. Bp. 1965.

1973. február – április

Fejér megyei történeti évkönyv, (a Fejér megyei Levéltár évkönyve, Tanulmányok és források Fejér megye történetéhez.) Székesfehérvár. 6. (Szerk. Farkas Gábor.) 1972 [1973]. 338 l., 1 t.

Öt tanulmány, két közlemény, négy forráspublikáció és két életrajz a színvonalas kötet tartalma, melynek használhatóságát tizenkét lap terjedelmű hely-, név- és tárgymutató könnyíti meg.

A kötet élén található Érszegi Géza közzétételében az Aranybulla szövege magyarázatokkal és a szöveg magyar fordításban. A hétszázötvenedik évforduló alkalmából megjelentetett publikációval a Levéltár méltóképpen emlékezett meg a nevezetes törvény kiadásáról. – Kállay István Székesfehérvár város hitelügyletei a XVIII. század második felében című tanulmányában a város által kezelt hat pénztár, (házi-, háramlási-, árva-, szegényházi-, alapítványi- és egyházi pénztár) helyzetét vizsgálva megállapítja, hogy "Székesfehérvár hitelügyleteinek áttekintése kétségtelenül azt mutatja, hogy a város tőkében nem szűkölködött. A házi-, háramlási-, árva- és szegényházi pénztárak, – melyek közül a pozsonyi kamarának csak az elsőbe volt betekintése – igen jelentős összegekkel rendelkeztek, melynek egy részét öt-hat százalékos kamatra kihelyezték." – Farkas Gábor A tőkés viszonyok kialakulásának és fejlődésének néhány kérdése Fejér megyében című tanulmányában Fejér megye földrajzi helyzetének és fontosabb településeinek ismertetése után Székesfehérvár a tőkés fejlődés első évtizedeiben (1828–1870), Mezőgazdasági régiók és birtokstruktúra Fejér megyében a 19. század közepén, és végül az Iparvállalatok és modern mezőgazdasági nagyüzemek Fejér megyében az első világháborúig fejezetcimek alatt tárgyalja ennek a még fel nem dolgozott korszaknak legfontosabb kérdéseit. – Kadácsiné István Saroltának Fejér vármegye közigazgatása a kiegyezés korában (1860–1871) és Dani Lukácsnak A párt- és a tömegszervezetek munkájának főbb vonásai a Dunai Vasmű építésén, III. (1951 december – 1952. március) című tanulmányai található még a kötetben. Mindkettő tárgyának részletes feldolgozását nyújtja.

A Közlemények részben található Kállay Istvánnak A székesfehérvári városi kormányzat szervei és személyei (1688–1790) című írása, amely a testületi (Belső tanács, Külső tanács, Választott község) és az egyedi szervekről (igazgatás és jogszolgáltatás) "elnevezést, a hatáskört és felelősséget, a választás vagy kinevezés körülményeit,

az alkalmazási képzettségbeli követelményeket, a társadalmi megbecsülést és fizetést..." közli, majd "a városi tisztségviselők és alkalmazottak... névsorait." Kállay munkájának értékét növeli, hogy "a névsorok a főbb tisztségek viselőinél teljesnek tekinthetők". — E rész másik írása Farkas Gábor Politikai mozgalmak Székesfehérváron a két világháború közötti időben című közleménye, melyben "az 1919 augusztus elején a hatalomba ismét visszakерült uralkodó körök politikai mozgását" vizsgálta a felszabadulásig.

A Források négy publikációja közül első Tanka János: Szánthó Gábor abai református segédlelkész feljegyzései az 1848–49-es évekről című közlése. (A figyelmet érdemlő feljegyzések jelenlegi közlése forrásközleménynek csak fentartással tekinthető.) — Jenei Károly Iratok Fejér megye török hódoltságkori történetéhez címmel "szövegghű formában, az eredeti ortográfiához ragaszkodva" közöl 38 dokumentumot, "melyek Fejér megye 25 török hódoltságkori településének életéről adnak a kor hangulatát megjelenítő színes képet." — Amíg Jenei Károly egykorú dokumentumokat közöl, addig Móra Magda Források Fejér megye törökkori történetéhez címmel 9 olyan iratot ad közre, "amelyek több év vagy évtized távolából emlékeznek vissza a hódoltság idejére, illetve annak utolsó évtizedeire. ... az iratok keletkezésének vagyoni jogi okai vannak. ... A tanúk vallomását bizonyára tömöríti, rövidíti a hiteleshely jegyzője, vagy a megyei tisztviselők, de a történetek zamata, az emlékezés színessége átfűti az iratok nyelvét, a hivatalos stílus sematizmusán áttör az egyszerű emberek élményeinek frissessége." A két forrástanulmány nagy mértékben hozzájárul a megye hódoltságkori történetének megismeréséhez. — Nagy Lajos Adatok Fejér megye történeti-földrajzi névanyagához című gyűjteményközlésének bevezető sorában írja: "A megye 92 községéből közel 4000 — főleg 18–19. századi — földrajzi nevet gyűjtöttem össze, melynek 2/3 része olyan, melyet Pesty Frigyes kéziratos gyűjteményéből sem ismerünk, vagy ha ott szerepel is, itt korábbi előfordulásai, s esetleg szövegszerű előfordulásai találhatók."

Az Életrajzok részben Kállay Istvánnak Hiemer Mihályról, Székesfehérvár török utáni korszakának egyik legjelentősebb személyéről írt cikke található, a család származási táblázatával, valamint Farkas Gábor: Ujabb adatok Balogh Jánosnak, a székesfehérvári forradalmi törvényszék vezető vádbiztosának élettörténetéhez című írása, mely nemcsak a címben megnevezett személy élettörténetéhez ad jelentős adatokat.

Farkas Gábor Fejér megye politikai története az ellenforradalmi rendszer idején, 1919–1945. Kandidátusi értekezés tézisei. Székesfehérvár], 1972 [1973], [Szerző]. 21 l.

A követelményeknek megfelelően készített tömör összefoglalás megjelentetése egyértelműen nyeresége a helyismereti irodalomnak. "Az első [fejezet] Fejér megye földrajzi viszonyaival, természeti adottságaival foglalkozik. A második fejezet a tőkés gazdaság kialakulá-

sát, fejlődését az első világháborúig vázolja, míg a harmadik az ellenforradalmi rendszer alatti gazdasági struktúrát rajzolja meg. A negyedik fejezetben röviden tárgyalja a szerző az 1918 előtti politikai viszonyokat, majd tulajdonképpeni témáját az 5-10 fejezetekben elemzi." – Elolvasva a téziseket, mielőbb várjuk a megvédett értekezés megjelenését.

Az 1973. évi "rendhagyó" tanácsválasztásokra két kiadvány jelent meg a megyében. A Tanácsválasztás, 1973 című a Megyei Tanács kiadványa, a Hetvenegyötől hetvenháromig (Tények és érvek a tanácsválasztásokhoz Dunaújvárosban) pedig a dunaújvárosi Városi Tanács kiadványa. Mindkettő gazdag anyagot közöl megyénk és Dunaújváros fejlődéséről.

Ágoston Béla: Bory Jenő és a székesfehérvári Bory vár. [2. bőv. kiad.] [Székesfehérvár, 1973], (Bory Jenőné), 40 l., illusztr.

"Bory Jenő építészmérnök és szobrászművész alkotása, a székesfehérvári Bory vár, a város egyik idegenforgalmi nevezetessége, az ország lakossága és külföldiek által is jól ismert és szívesen látogatott különleges építészeti és szobrászati műalkotás" – állapítja meg a szerző, s ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az 1970. szeptemberében megjelent 5000 példányos első kiadást (melyről a Fejér Megyei Könyvtáros 1970. évi 4. számának 42. lapján írtunk), 1973. márciusában újabb, bővített, 10 000 példányos kiadás követte. A kiadvány a művész 11 versével bővült, amelyek 1938-ban jelentek meg a Márvány szilánkok Bory Jenő szobrászvésője alól című kötetben.

Négy iskolai évkönyvről is meg kell emlékeznünk, melyek ebben az időszakban jelentek meg. Az intézet fennállásának 20. évfordulója alkalmából jelent meg. A dunaújvárosi 24. sz. Kerpely Antal Kohó- és Gépipari Technikum történeti évkönyve, 1951/52–1971/72. (Összeáll. és az iskolatörténetet írta: Gábor Iván). – Dunaújváros felsőoktatásának 10. évfordulója adott külön is jelentőséget. A dunaújvárosi Felsőfokú Kohóipari Technikum történeti évkönyve, 1962–1969. (Szerk. Fejős László, Gábor Iván. Az intézmény történetét Molnár László feljegyzései alapján összeáll. Fejős László.) kiadásának. – A móri "Táncsics Mihály" Gimnázium és Szakközépiskola évkönyve, 1952–1972. (Szerk. Fekete Istvánné, Farkas László stb.) is az iskola fennállásának 20. évében jelent meg. – A Székesfehérvári Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet kiadásában megjelent Évkönyv az 1971/72-es tanévről (Szerk. Németh József.) a 34 esztendője működő "... sok változást megért és újabbak elé tekintő szakoktatási intézmény egy időszakának helyzetképét nyújtja, egy lezárt tanév munkájának áttekintésével."

Tavaszi '73 (Szerk. Sütő Enikő. Kiad. a KISZ városi bizottsága.) Dunaújváros, [1973]. 130 l., illusztr.

Hetedik alkalommal jelenik meg a Tavasz antológia, a Dunaújvárosi Ifjúsági Napok alkalmából. "Versek, tárcák, grafikák szólnak a fiataloknak fiatalokról, folytatva ezzel a Tavasz sorozat legjobb hagyományait. A szerzők – régiek és először jelentkezők – képességük legjavát adták munkáikba, mert tudják, igényes olvasókhöz szólnak, s a Tavaszban megjelenni rangot és tiszteességet jelent" – írja a kötet előszavában Nagy Jenő. – A szépirodalmi és a grafikai rész említésén túlmenően a kötet élén szereplő két tanulmányt külön is meg kell említeni. Az első Miskolczi Miklós készülő dunaújvárosi monográfiájának A városalapítás feltételei a magyar társadalom szerkezetében címen közölt részlete. Városunkért, egymásért. Városfejlesztési vita 1973 címen az "1973 tavaszán a Dunaújvárosi Hírlapban több héten át folyt nyilvános vita a város fejlesztéséről." E vita egy része kapott helyet a kötetben öt témakörbe foglalva. – A kötet végén Sütő Enikő A szerkesztő a szerzőkről cím alatt "közreadja és kiadja magából az antológia szerkesztése közben, előtt, után és alatt született véleményét" – bemutatva a szerzőket.

A csönd órái. Fejér megyei írók antológiája. (Szerk. Győri János.) [Kiad. a Fejér megyei Tanács.] Székesfehérvár, 1972 [1973]. 324 l., 6 t.

Pirkadás (1963), Utközben (1965), A tavasz ígéretei (1970) után e negyedik kötettel jelentkezték a Fejér megyében élő írók, költők. Prózaírók, költemények alkotják a kötet kétharmadát. Az utolsó rész tanulmányokat, interjúkat tartalmaz. Itt található Kemény Dezső írása Barsi Dénesről, Lőrinczy Attila gondolatai Sobor Antalnak Az utolsó nap című regényéről, Berta Bulcsunak Kalász Mártonnal és Takács Imrével készített interjúja, és Sobor Antalnak Meszlényi Jánosról írt portrévázlata. Takács Imre három írása zárja a kötetet. – A kötethez csatolt táblákon a megyében élő képzőművészek 11 alkotása látható.

Két regény is jelent meg a Szépirodalmi Könyvkiadónál, melyeket nem hagyhatunk említés nélkül. Gergely Márta – a közelmúltban elhunyt író – Teréz, a kedves halhatatlan címen írt életrajzi regényt Brunszvik Terézről. Mocsár Gábor pedig történelmi regényt írt Gyémántper címen, melynek központi szereplője Madarász László. Számmunkra különösen indokolja e regények ismeretét Brunszvik Teréz és Madarász László megýenkhez való kötődése.

A könyv ez évi ünnepi hetének megyei megnyitójára Székesfehérvárra, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban került sor, június 2-án 18 órakor. Seres Józsefnek, a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya vezetőjének ünnepi megnyitó beszéde után Mándy Iván József Attila-díjas író és Nemeskürty István Balázs Béla-díjas film- és irodalomtörténész találkozott olvasóival. Az esten közreműködött a KISZÖV irodalmi Szinpadának két tagja, Ujhelvi Olga és Révész László Kazinczy-díjas. A rendezvényt megelőzően az írók a székesfehérvári Vajda János Könyvesboltban dedikáltak.

Ugyanezen a napon még négy helyen volt író-olvasó találkozó: Bicskén, a Vajda János Járási Szerepű Nagyközségi Könyvtárban, ahol Ladányi Mihály József Attila-díjas költőt, Gárdonyiban, a Nagyközségi Könyvtárban, ahol Galambos Lajos József Attila- és SZOT-díjas írókat fogadták olvasói; Dunaújvárosban, a József Attila Városi Könyvtárban, ahol a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárával közös szervezésű esten Hegedüs Géza kétszeres József Attila-díjas író, és Sárbogárdon a Madarász József Járási Szerepű Nagyközségi Könyvtárban, ahol Tatay Sándor kétszeres József Attila-díjas író vett részt. Június 2-án a rendezvényt megelőző órában Ladányi Mihály Bicskén, a Vajda János Könyvesboltban dedikált.

Június 3-án a Székesfehérváron tartózkodó írók – Galambos Lajos, Ladányi Mihály és Tatay Sándor – délelőtt 10.30-tól 12 óráig dedikáltak a Március 15. utcai Vajda János Könyvesboltban. Ezen a napon öt könyvheti rendezvényt tartottak a megyében. Délelőtt 10 órakor Mándy Iván a polgárdi Nagyközségi Könyvtárba látogatott, itt ifjúsági író-olvasó találkozóra került sor. Délután 16 órakor Mórán, a Járási Művelődési Ház klubjában Galambos Lajos, Enyingen, a Vas Gereben Nagyközségi Könyvtárban Tatay Sándor, Bakonycsernyén, a községi könyvtárban Ladányi Mihály, Ercsiben, az Eötvös József Nagyközségi Könyvtárban Hegedüs Géza részvételével rendeztek író-olvasó találkozót – valamennyit 18 órai kezdettel. Június 4-én Ladányi Mihály volt a vendége a csákvári községi könyvtárban megtartott estnek, mellyel a központi rendezvények befejeződtek.

A fentiekén kívül még további tizenegy községben került sor író-olvasó találkozóra, a megyében élő írók és költők részvételével. Június 4-én Fehérvárcsurgón Paál Lajos és Sobor Antal, Kislángon Csukly Alajos és Neményi László; 5-én Perkátán Csongor Rózsa és Móra Magda, Seregélyesen Kemény Dezső és Nagy Károly; 6-án Iváncsán Dienes Ottó és Sobor Antal, Mezőfalván Bokros János és Csukly Alajos; 7-én Felcsuton Álmos István és Csukly Alajos, Sárkeresztúron Nagy Károly és Sobor Antal; 8-án Sáregresen Kátay Antal és Pesti János, Sukorón pedig Csongor Rózsa – valamennyien A csönd órái című antológia szerzői is – tartottak író-olvasó találkozót a könyvtárakban. Az Ünnepi Könyvhét záró rendezvényén, június 11-én Bódás János és Csongor Rózsa vett részt szerzői esten az abai községi könyvtárban.

A SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRI HÉT EZ ÉVI ESEMÉNYEI MEGYÉNKBEN

A Szakszervezetek Fejér megyei Tanácsának Központi Könyvtára és a közreműködő vállalatok szakszervezeti bizottságai 1973. májusában is megrendezték az immár hagyományossá vált Szakszervezeti Könyvtári Hét programsorozatát — az idén a hatodik alkalommal. Az üzemekben és könyvtárakban lezajlott író-olvasó találkozók, szerkesztőségi estek, a szakszervezeti könyvtári élet ünnepi eseményei most is nagy érdeklődést váltottak ki a dolgozók körében.

A rendezvénysorozat megnyitó programjára — a sokévi gyakorlatnak megfelelően — az SZMT Székházában került sor május 9-én, délelőtt 9 órakor: Hess András budai ősnymodája alapításának évfordulója alkalmából Borsa Gedeon, az Országos Széchényi Könyvtár RMK Bibliográfiai Csoportjának vezetője tartott előadást "500 éves a magyarországi könyvnyomtatás" címmel. Május 10-én 15 órakor Bárány Tamással rendeztek író-olvasó találkozót a Könnyüfémű könyvtárában. A következő napon, 11-én két programja is volt a megyében Jókai Annának: délután, 15 órai kezdettel Székesfehérváron, a Pamuttextil Művekben, este 19 órakor pedig

Mezőfalván, az Állami Gazdaságban találkozott olvasóival. Két szerkesztőségi est is szerepelt a VI. Szakszervezeti Könyvtári Hét műsorában. Az Élet és Irodalom Szerkesztőségének munkatársai május 15-én 18 órakor, a Könnyüfémű könyvtárában találkoztak a lap olvasóival és az érdeklődő dolgozókkal. A következő napon, 16-án a Kortárs Szerkesztőségét fogadták Dunaújvárosban, a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárában, s tartottak igen jól sikerült estet, ugyancsak 18 órai kezdettel. A Hét eseményeit záró, két rendezvényre május 18-án került sor: Kertész Ákos író és a közreműködő Máriaass Melinda, a Színház- és Filmművészeti Főiskola hallgatója 15 órakor Székesfehérváron, a VOLÁN 14. számú Vállalatnál találkozott az olvasókkal; este 19 órakor pedig Bodajkra, a Bányász lakótelepre látogattak, ahol ugyancsak nagyszerű író-olvasó találkozón vettek részt.

A gondosan előkészített és nagy számú közönséget vonzó programsorozat eredményessége minden bizonnyal a könyvtárak megnövekedett forgalmában, az olvasói érdeklődésben jelentkezik majd mérhetően, miként az előző esztendőkből is.

GYERMEKKÖNYVTÁROS NAPOK DUNAÚJVÁROSBAN

Gyermekkönyvtáros Napokat rendezett 1973. május 14–17-ig Dunaújvárosban – Baranya, Tolna és Fejér megye gyermekkönyvtárosainak részvételével – a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár és a József Attila Városi Könyvtár.

A négynapos konferenciát 14-én 10 órakor Nagy Jenőné, Dunaújváros Tanácsa VB Művelődésügyi Osztályának vezetője és dr. Csongor Endréné, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár igazgatója nyitotta meg. Elsőként délelőtt Nagy Attila, az OSZK KMK munkatársának "Gyermekkönyvtári gyakorlat – pszichológus szemmel" című előadását hallgatták meg a jelenlévők, délután pedig a "Látod, amit én látok?" című bemutató foglalkozáson vettek részt, melyet Vágó Józsefné, a József Attila Városi Könyvtár munkatársa vezetett. Utána vita következett, melyen a gyermekfoglalkozások problémáit is megbeszélték a könyvtárosok.

A konferencia második napján, 15-én Vargha Balázs, az OSZK KMK munkatársa "Anyanyelvi nevelésünk" címmel tartott előadást, majd dr. Vekerdi László szakíró, a Magyar Tudományos Akadémia Matematikai Kutató Intézetének könyvtárosa a science fiction-ről adott áttekintést, "A tudományos fantasztikus irodalom világképe" címmel. A délutáni programban városnézés és a Dunai Vasmű meglátogatása szerepelt.

A gyermekfoglalkozások szervezése volt a címe a harmadik napon az első előadásnak, melyet Hargitai Nándorné, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyermekkönyv-

tári csoportvezetője tartott, és a magyar könyvnyomtatás 500. évfordulójára összeállított csoportos foglalkozásokról szólt. Ezt követően Mlakár Erzsébet tatabányai gyermekkönyvtáros és Börcs János bicskei könyvtárigazgató a tatabányai megyei könyvtár által kiadott gyermekújság, "A Mi Újságunk" szerkesztéséről és tapasztalatairól számolt be. Délután zenei gyermekfoglalkozáson vettek részt a könyvtárosok, melyen Dukas: A bűvészinás című művét elemezte és mutatta be a gyerekeknek Gráfné Forrai Magdolna, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Könyvtárának munkatársa. Május 17-én délelőtt Murányi Tamás, az MRT munkatársának előadását hallgatták meg a konferencia résztvevői, majd megtekintették az "Ezer éve épül" című, a milléniumi Székesfehérvárról készült kisfilmet. Ezután került sor a Gyermekkönyvtáros Napok zárására.

A rendezők gondoskodtak esti programokról is: 14-én a konferencia színhelyét, a dunaújvárosi József Attila Városi Könyvtárat és zenei részlegét mutatták be, majd ismerkedési est következett. A második napon a Veszprémi Petőfi Színház előadásában Molnár Ferenc: Az ördög című darabját tekintették meg az érdeklődők, 16-án a Szalki-szigeti Halászcsermákban közös vacsorán vettek részt.

A Gyermekkönyvtáros Napokon elhangzott előadások ismertetésére következő számunkban visszatérünk.

MEGALAKULT A MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETE IFJUSÁGI KÖNYVTÁROS SZEKCIÓJA

1973. április 10–11-én a miskolci Városi Könyvtár rendezésében került sor a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Ifjúsági Szekciójának alakuló ülésére.

A kétnapos ülészakon hetvenhárman vettek részt az ország különböző könyvtári hálózataiból. Az első nap programjaként a megjelentek megválasztották a szekció öt tagú vezetőségét Balogh Ferencné (Veszprém, Megyei Könyvtár), Győri Erzsébet (Miskolc, Városi Könyvtár), Károlyi Zsigmondné (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum), Klein Judit (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) és Könyves Tóth Lilla (budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium) személyében. A vezetőségválasztás után került sor arra az előadásra, amely tulajdonképpen a szekció megalakulásának célját és fontosságát is megmagyarázza. Az előadást Sallai István, a KMK főosztályvezetője tartotta, "A különböző könyvtárhálózatok közötti együttműködés lehetőségei a 14 éven felüli ifjúság olvasási kultúrájának kialakításában" címmel. Beszült arról, hogy az ifjúsági korcsoportok milyen arányban szerepelnek könyvtárainkban. Az országos átlag 69 %. Többek között szólt nyitvatartási problémákról, könyvtáraink helyiségviszonyairól, a szakmunkástanuló intézetek, a honvédségi könyvtárak gondjairól, lehetőségeiről.

Az előadást három korreferátum, majd számos hozzászólás követte. Balogh Ferencné, a veszprémi Megyei Könyvtár munkatársa a saját könyvtári tapasztalataikat, kezde-

ményezéseiket mondta el. Beszült a további feladatokról, lehetőségekről. Ugrin Gáborné, a budapesti Kaffka Margit Gimnázium könyvtárának vezetője kiemelte az iskolai könyvtárosok felelősségét; ő is szólt eddigi gyakorlatáról. A harmadik korreferátumot Cserhádi János, a miskolci Bartók Béla Vasas Művelődési Központ könyvtárának vezetője tartotta, aki a szakszervezeti könyvtárak szempontjából vizsgálta a 14 éven felüli fiatalok lemorzsolódásának kérdéseit.

Az április 11-i programban szerepelt a Városi Ifjúsági Ház bemutatója. Az itt létrehozott Városi Ifjúsági Könyvtár kísérletéről Győri Erzsébet számolt be. Hangsúlyozta, hogy tapasztalatuk szerint az ifjúság külön figyelmet, külön gondoskodást, de nem külön könyvtárat igényel; nem szabad kiszakítani az ifjúságot a felnőttek könyvtárából.

A program utolsó pontja a munkaterv megvitatása és elfogadása volt.

A legközelebbi találkozót szeptemberben, Szombathelyen tartja az Ifjúsági Szekció, amelyen azt vitatják meg, hová lesznek a könyvtárból a szervezett oktatásból kikerült fiatalok. A témával kapcsolatos helyi tapasztalatokat szívesen fogadja az Ifjúsági Szekció.

A gördülékenyen rendezett, kétnapos ülészak programjában még a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtárának, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárnak, a Városi Könyvtár József Attila fiókkönyvtárának, valamint a diósgyőri vár meglátogatása szerepelt.

Horváth Rózsa

KLUBKÖNYVTÁRAT avattak április 29-én Sukorón. A kis lélekszámú, 1000 lakoson aluli községben közel 70 m² alapterületen, a Felszabadulási Emlékkönyvtár akcióban központi támogatással kialakított és korszerűen berendezett intézménnyel kedvezően megoldódott a könyvtár problémája.

ÜNNEPÉLYES keretek között adták át május 31-én 14.30 órakor a gyár dolgozóinak a VIDEO-TON Rádió- és Televíziógyár kibővített, felújított és új berendezéssel felszerelt szakszervezeti könyvtárát. A mintegy 200 000 forint költséggel kialakított könyvtárhelyiség júniustól kétszer akkora alapterületen (120 m²) és korszerűbb, vonzóbb körülmények között fogadja olvasóit, mint a bővítés előtti időszakban, bár a területnövekedés csak viszonylag rövid időre oldja meg a könyvtár helyproblémáit.

KÖZZÉTETTE 1972. évi gyarapodási jegyzékét a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtára. Az 56 oldalas, A/5-nél kisebb formátumú, sokszorosított jegyzék az elmúlt évben 146 409,50 Ft értékben beszerzett 5617 kötet gyarapodást sorolja fel — a szépirodalmat szerzők szerinti bétürendben, a szak- és ismeretterjesztő műveket raktári jelzetük sorrendjében. A raktári jelzetek mellett "OT" jelölést alkalmaztak a csak helyben olvasható könyvek esetében. A kiadvány bevezetőjéből — mely közli a könyvtár nyitvatartását is — megtudjuk, hogy a könyvtár állománya 1972. december 31-én 59 399 kötet volt, folyóiratolvasójában pedig 110 féle napi-, hetilap és folyóirat állt rendelkezésre.

Új könyvek a gyermekkönyvtárban címmel gyermekrészlegének

múlt évi gyarapodási jegyzékét is kiadta A/4 formátumban a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtára.

300 ÉVE HALT MEG MOLIÈRE címmel Kis bibliográfiáinak 54. darabját jelentette meg a közelmúltban az SZMT Központi Könyvtár. Összeállítója Miklós Zsuzsa.

Két újabb könyvjelzőt is kiadtak, Nikolausz Kopernikusz és Barabás Miklós évfordulójára.

A KÖLTÉSZET NAPJÁRA, a Budapesten megrendezett nemzetközi költőtalálkozó tiszteletére ebben az évben is ajánló bibliográfiát adott ki az SZMT Központi Könyvtár. A válogatás, mely "ha nem is a legjellemzőbbeket, de a politikus, forradalmi magatartással elkötelezett, jövőt alakító nemzedéket" kívánja bemutatni, az SZMT Központi Könyvtár sajátos irodalmi ismeretterjesztő tevékenységének újabb példája. 10 költőt mutat be (Pablo Neruda, Wystan Hugh Auden, Eugene Guillevic, Gabriel Celaya, Elvi Sinervo, Amritá Pritam, Mohamed Dib, Jevgenyij Vinokurov, David Diop és Truc Chi) egy-egy rövid szemelvénnel, munkásságuk értékelésével és a legfontosabb bibliográfiai adatok felsorolásával. (Összeállította: Gergely Csabáné és Kenyéri Kornélia, Kis bibliográfiák 55.)

MUNKAÉRTEKEZLETEN vettek részt március 21-én Fejér megye tanácsi könyvtárhálózatának főfoglalkozású könyvtárosai a megyei könyvtárban. A Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya képviseletében megjelent Nagy Károly főelőadó. Az értekezleten Dr. Csongor Endréné könyvtárigazgató áttekintette megyénk könyvtárügyének helyzetét, a fejlődés útját, perspektíváját, értékelte az elmúlt

év eredményeit és meghatározta a tennivalókat. Részletes tájékoztatóját számos hozzászólás követte, majd a mindennapi tevékenységgel kapcsolatos néhány kérdést beszéltek meg a könyvtárosok.

MUNKAÉRTEKEZLETET tartottak április 6-án a bicskei Vajda János járási szerepű Nagyközségi Könyvtárban. Börcs János igazgató beszámolt az elmúlt félévi könyvtári munka eredményeiről és ismertette az elkövetkezendő időszak feladatait. Szólt a Bicske-Ujtelepen közeljövőben megnyíló új létesítményről, mely a Petőfi Emlékkönyvtár-mozgalom keretében készült el, és fiókkönyvtárként üzemel majd. Elmondotta, hogy rövidesen tájékoztatót jelentet meg a Vajda János Könyvtár. Az értekezleten megjelent Bakos József, a Nagyközségi Tanács elnökhelyettese és Dr. Csongor Endréné megyei könyvtárigazgató is.

A FŐFOGLALKOZÁSÚ könyvtárosok továbbképzésére legutóbb május 16-án került sor. Az egésznapos program délelőttjén a szabadon választott előadásokon vettek részt a könyvtárosok a Megyei Művelődési Központban, délután pedig a magyarországi könyvnyomtatás 500 évéről Kéki Béla művelődéstörténész, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának ny. igazgatóhelyettese vitetttképes előadását hallgatták meg, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban.

SOKAN LÁTOGATJÁK a Dunai Vasmű Vörösmarty Mihály Könyvtárának irodalmi rendezvénysorozatát. A már hagyományosnak tekinthető sorozat keretében december 13-án Lengyel Dénes, a

Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatóhelyettese Vörösmarty Mihályról, január 24-én Bata Imre irodalomtörténész Nagy Lajosról, február 14-én Fekete Sándor író Petőfiről tartott előadást; utóbbin közreműködött Sinkó László színművész. A februári előadás iránt különösen nagy volt az érdeklődés: a mintegy 200 főnyi közönség nem fért a könyvtárba, és a Dunai Vasmű Művelődési Házában hallgatta meg az előadást és a műsort.

Március 14-én Orosz László főiskolai tanár Madách Imréről tartott előadást, április 18-án pedig Miklós Róbert, a Petőfi Irodalmi Múzeum tudományos főmunkatársa emlékezett meg a Költészet Napjáról.

A KÖNYVTÁRI ESTÉK sorozat keretében március 1-én Mesterházi Lajos Kossuth-díjas íróval rendezett író-olvasó találkozót a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. A nagy érdeklődéssel kísért esten, melyet Csongor Rózsa vezetett be, több mint százhuszan vettek részt. A rendezvényre az írot és műveit bemutató ajánló bibliográfia készült.

NAGYSIKERŰ zenei gyermekrendezvényt szervezett március 12-én, Gráfné Forrai Magdolna, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tudományos munkatársa vezetésével a Velinszky László Városi Könyvtár. Kodály Hári János című szvitjét elemezte és mutatta be a gyerekeknek.

A BOLDOGSÁG és az emberi teljesség kérdései József Attila költészetében címmel április 19-én Borbély Gábor tanár tartott előadást az Építők Pintér Károly Művelődési Házának Olvasótermében, mely az intézmény "A XX. század

irodalmi és művészeti törekvései" című bérlétes sorozatának befejező rendezvénye volt.

A KÖLTÉSNET HETE alkalmából április 12-én szerzői estet rendeztek, az Építők Olvasótermében, melyen Kiss Benedek és Utassy József költő vett részt.

A MAGYAR NYELV HETE alkalmából április 27-én az Építők Pintér Károly Művelődési Házának Olvasótermében Dr. Szemere Gyula kandidátus, egyetemi docens "Helyesen, szépen, magyarul" címmel tartott nagyszerű előadást.

BARANYI FERENC költővel rendezett találkozót május 11-én a velencei klubkönyvtár. Az esten nagy számú érdeklődő közönség – főleg fiatal – vett részt.

A MAGYAR könyvnyomtatás 500 éve címmel május 9-én Kéki Béla művelődéstörténész, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának ny. igazgatóhelyettese tartott színes diavetítéssel illusztrált előadást a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban. A Könyvtári esték sorozatban megtartott rendezvényen, melyre a megyei könyvtár előcsarnokában került sor, nagy számú érdeklődő közönség vett részt.

SZÁNTÓ TIBOR Munkácsy-díjas könyvművész, az Európa Könyvkiadó Magyar Helikon Osztályának művészeti vezetője – a magyarországi könyvnyomtatás 500. évfordulója alkalmából – május 15-én a székesfehérvári fiatal értelmiségiek Lépcső Klubjában a mai magyar könyvművészetről és a könyvalkotás esztétikai problémáiról tartott előadást. A nagy érdeklődést kiváltó vetített képes előadáshoz a megyei könyvtár a helyszínen kiállítás rendezett Szántó Tibor műveiből.

JÓKAI MÓRRÓL tartott előadást május 23-án a Dunai Vasmű Vörösmarty könyvtárában Lengyel Dénes irodalomtörténész, a Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatóhelyettese.

A BICSKEI JÁRÁS főfoglalkozású könyvtársai május 21-i tapasztalatcsere-útjuk során meglátogatták a dorogi járási, az esztergomi városi és a dömösi községi könyvtárat. Az esztergomi Keresztény Múzeum megtekintése is a nap programjában szerepelt.

SZINES PROGRAMMAL autóbuszkirándulást szervezett május 26-án a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár Szakszervezeti Bizottsága Szekszárd-Gemenre, amelyen a Velinszky László Városi Könyvtár dolgozói is résztvettek.